

Inhoud

REGELGEVING

Stimulans voor woningbouwproductie	2
Betreft Voorhang concept-amvb Besluit uitvoering Crisis- en herstelwet (zeventiende tranche)	2
Stand van zaken herziening Europese richtlijn energieprestatie van gebouwen	2
Inspraak Aanpassing Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) 2018	2

MILIEU

Kabinet investeert 300 miljoen euro in klimaat	3
Wijziging Regeling bodemkwaliteit verschoven	3

BOUWEN

Evaluatie kwaliteitsborging energielabels utiliteitsbouw	4
Veiligheid op de bouwplaats voor de hele sector van levensbelang	4

MONUMENTEN

Bijzondere archeologische vondsten Overasselt	4
Stichtse Vecht pilot voor de Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed	5

RUIMTELIJKE ORDENING

Kabinet maakt plannen bekend voor windparken op zee 2024-2030	5
Maatwerk voor aardgasvrij maken bestaande wijken	5

GEBRUIK

Nieuwe handreiking brandveiligheid voor regierol gemeente	6
Brandveiligheid cruciaal voor bedrijfscontinuïteit	6

NATUURBESCHERMING

Ede pakt lekkage vervuild water voormalige vuilnisbelt aan	7
--	---

TOEZICHT EN HANDHAVING

Checklists en aanpak toezicht en handhaving tankstations	7
--	---

NORMEN EN RICHTLIJNEN

Concept PGS 28 NS gereed voor commentaar	7
Handleiding PGS 15 is vernieuwd	8

ORGANISATIE

Extra geld nodig voor Friese omgevingsdienst	8
--	---

DIVERSEN

Nederlands rivierengebied beter beschermd tegen hoogwater	8
Waar staat het digitaal stelsel Omgevingswet nu?	9

OMGEVINGSWET

Eindrapport pilots omgevingsvisie gelanceerd	10
Publicatie leertraject participatie	10
Aanvullingswet grondeigendom aangeboden aan de Raad van State	10
Boek over systeem en kerninstrumenten van de Omgevingswet	11
Bezorgdheid over financiën Omgevingswet	11
Overgangsrecht: naar het omgevingsplan	11

JURISPRUDENTIE OMGEVINGSRECHT

OMGEVINGSRECHTSPRAAK KORT	23
---------------------------	----

AGENDA

Netwerkborrel: Welke vaardigheden heb jij nodig voor de Omgevingswet?	24
---	----

REGELGEVING

Stimulans voor woningbouwproductie

De ministerraad heeft ingestemd met het voorstel van minister Ollongren van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties om de Crisis- en Herstelwet (Chw) te wijzigen. Overheden krijgen meer mogelijkheden om onder de vlag van deze wet projecten te realiseren en procedures te verkorten. Dit moet onder andere de woningbouwproductie stimuleren.

De Chw is sinds 2010 een succesvol instrument voor het versnellen van onder meer de woningbouwproductie. Realisatie van woningbouwprojecten wordt bijvoorbeeld door de Chw versneld omdat de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State binnen een half jaar uitspraak doet in een beroepszaak. Dat is 2 keer sneller dan gemiddeld. Ook kan voor woningbouwprojecten en projecten rond de energietransitie bij wijze van experiment worden afgevoerd van wet- en regelgeving om knelpunten op te lossen. Dat dit goed werkt blijkt uit het feit dat al meer dan 125 gemeenten gebruik maken van deze mogelijkheid. Hierdoor komen vastgelopen projecten van de grond. Uit de praktijk blijkt dat er behoefte is om deze mogelijkheden sneller in te kunnen zetten. Daarom is het wetsvoorstel gericht op vereenvoudiging en verkorting van de aanwijzingsprocedure voor experimenten die onder de Chw mogen vallen. Hierdoor kunnen gemeenten sneller woningbouw realiseren door toepassing van instrumenten die terugkomen in de Omgevingswet die per 2021 ingaat. In de Omgevingswet gaan 26 wetten op. Zo kunnen gemeenten met een 'bestemmingsplan met verbrede reikwijdte' sneller en flexibeler inspringen op initiatieven. Verder maakt het wetsvoorstel het voor gemeenten gemakkelijker om te werken met het zogeheten projectuitvoeringsbesluit. Dit vereenvoudigt vergunningprocedures. Dit levert bij woningbouwprojecten al gauw een versnelling van 6 maanden op. De ministerraad heeft ermee ingestemd het wetsvoorstel voor advies aan de Raad van State te zenden. De tekst van het wetsvoorstel en van het advies van de Raad van State worden openbaar bij indiening bij de Tweede Kamer.

Bron: rijksoverheid.nl, 30 maart 2018.

Betreft Voorhang concept-amvb Besluit uitvoering Crisis- en herstelwet (zeventiende tranche)

Hierbij bied ik u aan het ontwerpbesluit tot wijziging van het Besluit uitvoering Crisis- en herstelwet (zeventiende tranche). Voor de inhoud van het ontwerpbesluitverwijs ik u naar de ontwerpnota van toelichting.

De voorlegging geschiedt in het kader van de wettelijk voorgeschreven voorhangprocedure (artikel 5.2a van de Crisis- en herstelwet) en biedt uw Kamer de mogelijkheid zich uit te spreken over het ontwerpbesluit voordat het aan de Afdeling advisering van de Raad van State zal worden voorgelegd en vervolgens zal worden vastgesteld. Ter voldoening aan artikel 5.2a van de Crisis- en herstelwet is het ontwerpbesluit in de Staatscourant bekend gemaakt om eenieder de gelegenheid te geven om gedurende vier weken wensen en bedenkingen kenbaar te maken. Op grond van

de aangehaalde bepaling geschiedt de voordracht aan de Koning ter verkrijging van het advies van de Afdeling advisering van de Raad van State over het ontwerpbesluit niet eerder dan vier weken nadat het ontwerpbesluit aan beide Kamers der Staten-Generaal is overgelegd.

Bron: rijksoverheid.nl, 19 maart 2018.

Stand van zaken herziening Europese richtlijn energieprestatie van gebouwen

Op 13 februari 2018 heeft Minister Ollongren (BZK) per brief de Tweede Kamer geïnformeerd over de stand van de herziening van de Europese richtlijn energieprestatie van gebouwen (EPBD). Tijdens het overleg ('triloog') tussen delegaties van de Europese Commissie, het Europees Parlement en de Raad van Ministers op 19 december 2017 is een principeakkoord bereikt.

Het kabinet is tevreden met het principeakkoord, dat op de onderdelen waarover kabinet en parlement kritisch waren aanmerkelijk afgezwakt is ten opzichte van het oorspronkelijke herzieningsvoorstel van de Europese Commissie. De lasten zijn in het principeakkoord zo veel mogelijk beperkt en het laat naar de mening van het kabinet voldoende ruimte voor lidstaten om op kostenefficiënte wijze invulling te geven aan de doelen op het terrein van energie en klimaat. Het principeakkoord zal als hamerpunt worden geagendeerd voor de Raad van Ministers en nog voor besluitvorming worden voorgelegd aan het Europees Parlement. Na vaststelling van het herziene richtlijn krijgen de lidstaten twintig maanden voor de implementatie.

Bron: rijksoverheid.nl, 30 maart 2018.

Inspraak Aanpassing Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) 2018

Van 27 maart tot en met 7 mei 2018 loopt de zienswijzeprocedure voor het concept-kabinetsbesluit Aanpassing Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) 2018. Een ieder kan een zienswijze indienen tegen dit concept. De aanpassing is een aanvulling op het huidige NSL; de reeds ingezette maatregelen en projecten blijven van kracht.

Achtergrond

In het NSL werken de Rijksoverheid en de decentrale overheden samen om de luchtkwaliteit te verbeteren ten behoeve van de volksgezondheid, gericht op het overal voldoen aan de Europese grenswaarden (die geïmplementeerd zijn in de Wet Milieubeheer) voor stikstofdioxide (NO₂) en fijn stof (PM₁₀). Nederland moest (na derogatie) op 1 januari 2015 voldoen aan de grenswaarden voor NO₂ en op 11 juni 2011 aan de grenswaarde voor PM₁₀. De meest recente resultaten van de monitoring van het NSL 2017 (over het jaar 2016) staan op: www.nsl-monitoring.nl.

Reden voor aanpassing

De reden om het NSL aan te passen is dat op een aantal punten nog niet voldaan wordt aan de grenswaarden voor luchtkwaliteit. Uit de monitoringsrapportage NSL 2017 blijkt dat de norm voor NO₂

nog wordt overschreden langs een aantal drukke straten in binnensteden. De norm voor PM₁₀ wordt nog overschreden in gebieden met intensieve veehouderij. Daarnaast heeft de kortgedingrechter Den Haag op 7 september 2017 ECLI:NL:RBDHA:2017:10171 (Milieu-defensie/De Staat) de Staat geboden alles te (laten) doen wat nodig is om op de kortst mogelijke termijn daadwerkelijk tot de vaststelling te komen van een luchtkwaliteitsplan als bedoeld in artikel 23 van de Europese Richtlijn Luchtkwaliteit (Richtlijn 2008/50/EG). De kortgedingrechter heeft bepaald dat dat plan zodanige maatregelen dient te bevatten dat voorspelbaar en aantoonbaar op de kortst mogelijke termijn aan de grenswaarden voor NO₂ en PM₁₀ zal worden voldaan. Het tussenvonnis in de bodemprocedure tussen dezelfde partijen (Rechtbank Den Haag, 27 december 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:15380) geeft geen aanleiding deze ingezette weg te wijzigen. Het Rijk heeft daarom samen met de decentrale overheden een aanpak opgesteld en gekeken welke maatregelen genomen kunnen worden om aan de grenswaarden te voldoen. Deze maatregelen worden vastgelegd in de Aanpassing NSL 2018.

Aanpassingen

Het huidige NSL blijft dus in stand. Er wordt een maatregelenpakket en een knelpuntenanalyse toegevoegd waarin wordt ingegaan op de oorzaak van de overschrijdingen. Het maatregelenpakket is erop gericht dat zo snel mogelijk overal aan de Europese grenswaarden voor luchtkwaliteit wordt voldaan. Er wordt hier geen tijdslimiet aan gekoppeld. Dit maatregelenpakket wordt parallel aan de zienswijzeprocedure doorgerekend. Naar aanleiding hiervan worden er waar nodig aanvullende maatregelen toegevoegd.

Nationaal Actieplan Luchtkwaliteit

In de kamerbrief waarin Staatssecretaris Van Veldhoven (Infrastructuur en Waterstaat) de Kamers informeert over de start van de zienswijzeprocedure, geeft zij aan dat de Aanpassing NSL 2018 slechts een tussenstap is. Met het in voorbereiding zijnde Nationaal Actieplan Luchtkwaliteit wordt ingezet op het permanent schoner maken van de lucht.

Vervolg

Na de zienswijzeprocedure wordt het concept-kabinetsbesluit Aanpassing NSL 2018 en de Nota van Antwoord naar aanleiding van de zienswijzeprocedure voor de zomer 2018 bij de Kamers ingediend.

Bronnen:

- Kamerbrief van Staatssecretaris Van Veldhoven, ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, betreffende Zienswijzeprocedure concept-kabinetsbesluit Aanpassing NSL 2018, 26 maart 2018, met kenmerk IENW/BSK-2018/57776.
- Concept-kabinetsbesluit Aanpassing Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) 2018 plus bijlagen: www.platformparticipatie.nl/aanpassingsnsl2018.
- Rb. Den Haag (vzr.) 7 september 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:10171.
- Rb. Den Haag, 27 december 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:15380.

Janneke Bazelmans

MILIEU

Kabinet investeert 300 miljoen euro in klimaat

Het kabinet investeert in 2018 in totaal 300 miljoen euro in een reeks maatregelen die de CO₂-uitstoot in Nederland terugdringen. Het gaat hierbij om projecten voor het aardgasvrij maken van bestaande woonwijken, geothermie en CO₂-vermindering in de landbouw en industrie.

Het kabinet stelt tot en met 2030 jaarlijks 300 miljoen euro beschikbaar voor maatregelen die bijdragen aan de ambitie om de CO₂-uitstoot in Nederland met 49% te verminderen. Vanaf volgend jaar zal het investeringsbudget worden gebruikt voor maatregelen uit het Klimaatakkoord. Dit jaar investeert het kabinet 90 miljoen euro in de start van een programma voor het aardgasvrij maken van bestaande woonwijken. Het gaat in 2018 onder meer om een aantal wijken in Groningen. De ervaringen met de eerste woonwijken zullen worden gebruikt zodat in 2021 jaarlijks 30.000 tot 50.000 bestaande woningen in Nederland van het aardgas kunnen worden afgesloten. Het kabinet maakt ook ruim 30 miljoen euro vrij voor innovaties die bijdragen aan CO₂-reductie in de glastuinbouw en het terugdringen van uitstoot in de veehouderij. In de industrie komt budget beschikbaar om plannen voor verminderingen van CO₂-uitstoot te versnellen. In de transportsector wordt 15 miljoen euro geïnvesteerd in de introductie van bussen, trucks en bedrijfswagens die op waterstof rijden. Ook worden er in 2018 7 waterstof-tankstations gebouwd. Verder komt er geld beschikbaar voor proeven met klimaatneutraal, circulair inkopen door de overheid. In totaal gaat 12 miljoen euro naar de circulaire economie.

Bron: rijksoverheid.nl, 9 maart 2018.

Wijziging Regeling bodemkwaliteit verschoven

Een geplande inwerkingtreding van de wijziging van de Regeling bodemkwaliteit per 1 april 2018 wordt verschoven. Er is meer tijd nodig om een aantal normen verder uit te werken en te toetsen zodat ze in de regeling passen.

Zodra dit het geval is, zullen de normen in een extra wijziging van de regeling worden opgenomen. Met het uitstel worden ook de aan de normdocumenten gekoppelde wijzigingen uitgesteld over het vooronderzoek en de veldwerkersregeling. De overige normen zullen voor de zomer in werking treden in een gewijzigde Regeling bodemkwaliteit. Het gaat dan vooral om geactualiseerde normen voor bouwproducten. De volgende normdocumenten (inclusief protocollen) worden voorlopig niet meegenomen: BRL 1000, AS 1000, BRL 2000, AS 2000, BRL 2100, BRL 2344, BRL 6000, BRL 6000-2I, AS 6700, AS 6800, AS 6900, BRL 7000, BRL 7500, BRL 7700, BRL 9335 en de BRL 11.000. De voorgenoemen wijziging van het vooronderzoek en de veldwerkersregeling zijn gekoppeld aan een aantal wijzigingen in de normdocumenten. Dit geldt ook voor de volgende normen: NEN 5717, NEN 5720, 5725 en NEN 5707. Deze wijzigingen kunnen daarom ook niet worden meegenomen in de voorgenoemen wijziging.

Bron: rwsleefomgeving.nl, 29 maart 2018.

BOUWEN

Evaluatie kwaliteitsborging energielabels utiliteitsbouw

In opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft KPMG het kwaliteitsborgingssysteem van de energielabels in de utiliteitsbouw geëvalueerd. Het onderzoek kijkt naar het algehele kwaliteitssysteem inclusief het driejarig verbetertraject van de brancheorganisatie van energiadviseurs (FedEC).

Belangrijkste bevindingen zijn dat betrokkenen positief zijn over de werking van het kwaliteitssysteem. Het verbetertraject heeft echter niet kunnen voorkomen dat het aantal kritieke afwijkingen is gestegen van 8,8% in 2013 naar 13,1% in 2016. De stijging van het aantal kritieke afwijkingen wordt veroorzaakt door verschillende interne en externe factoren. In de evaluatie worden aanpakpunten genoemd om het kwaliteitssysteem beter te laten functioneren en daarmee de kwaliteit van energielabels verder te verbeteren. Zo zouden de rollen en verantwoordelijkheden van betrokkenen beter vastgelegd kunnen worden. Voorstel is om in een overkoepelend overleg met betrokken partijen aanvullende afspraken te maken over resterende zwakke plekken of verbetermogelijkheden die signaleerd zijn in het kwaliteitssysteem. De uitkomsten van het onderzoek zullen worden meegenomen in de uitwerking van het kwaliteitssysteem voor het nieuwe stelsel bepaling energieprestatie.

Bron: rijksoverheid.nl, 13 maart 2018.

Veiligheid op de bouwplaats voor de hele sector van levensbelang

Het aantal dodelijke ongevallen in de bouw is voor ondernemers een enorme zorg, daarom zet de Taskforce Veiligheid in de bouw vol in op veilig en gezond werken. Iedereen moet aan het einde van de dag weer gezond naar huis.

Ieders verantwoordelijkheid

In 2016 waren er 16 dodelijke ongevallen te betreuren in de bouw- en infrasector, in 2017 waren het er 20. Dat is veel te veel en is onacceptabel, aldus Peter Koenders. Veiligheid is de verantwoordelijkheid van werkgevers en werknemers, van opdrachtgevers en van ketenpartners. Kortom, van iedereen die op een bouwplaats aanwezig is. Er zijn afspraken op de bouwplaats, regels om de veiligheid te verhogen, PBM's beschikbaar en verplicht en deze zijn allemaal nodig. We moeten vooral toe naar de situatie waarin de medewerkers elkaar én leidinggevenden corrigeren op mogelijke onveilige situaties."

Bewust Veilig

Bouwend Nederland en Uneto-VNI zijn daarom vorig jaar gestart met de jaarlijkse dag van de veiligheid, Bewust Veilig. Op 16 maart 2018 stonden daarom ruim 58.000 medewerkers in de bouw-, infra- en installatiesector verspreid over ruim 4300 bouwlocaties met elkaar stil bij veiligheid. Op korte termijn start er een doorlopende campagne, 'Bewust Veilig, iedere dag', met het doel om de medewerkers op bouwplaatsen elke dag en op elk moment bewust te wijzen op de urgentie van veilig werken.

Veiligheid is ieders verantwoordelijkheid

Elke bouwplaats is een dynamische, steeds veranderende omgeving met grote, zware materialen en machines. Werkgevers, werknemers en iedereen die op de bouwplaats rondloopt, moet zich nog scherper bewust zijn van de veiligheidsrisico's. Beperkt risicobesef, in combinatie met onverwachte situaties leidt tot ongevallen. Dat moet anders en daar werken we aan. Iedereen moet aan het einde van de dag weer gezond naar huis en iedereen moet straks fit met pensioen. Het streven is o dodelijke ongevallen en dat vraagt om álle dagen bewust zijn van jouw veiligheid én die van anderen op de bouwplaats.

Bron: bouwennederland.nl, 22 maart 2018.

MONUMENTEN

Bijzondere archeologische vondsten Overasselt

De archeologische werkzaamheden aan de Schoonenburgseweg in Overasselt zijn afgerond. Archeologisch bureau RAAP uit Weesp heeft tijdens de opgraving bijzondere vondsten gedaan.

Laat Romeinse nederzetting

Archeologen vonden resten van een nederzetting uit de laat-Romeinse tijd. Er zijn grondsporen gevonden, zoals afvalkuilen en een waterput. De vondsten bestaan uit aardewerk, bouwmetaal en een maalsteen. Ook werd metaal gevonden, waaronder munten, en een prachtige mantelspeld (3e-4e eeuw na Chr.). Een absolute topper is de vondst van een complete vuurstenen bijl met een lengte van 22cm! Deze geslepen bijl is minstens 4500 jaar oud (periode Neolithicum-Vlaardingencultuur). Met dank aan de alertheid van de kraanmachinist en het graafteam!"

De drie fasen van het Werklandschap

Het Werklandschap wordt uitgevoerd in drie fasen. Fase één wordt bouwrijp gemaakt. De archeologische werkzaamheden zijn inmiddels afgerond en ook de grondwater- en bodemsanering zijn uitgevoerd. De nutsbedrijven leggen de kabels en leidingen aan. Ook wordt glasvezel aangelegd. In mei of juni 2018 kunnen de ondernemers starten met de bouw van hun bedrijf en/of woning. In de tweede fase wordt een wooncomplex gerealiseerd van ongeveer 12 woningen. Hierover is de gemeente in gesprek met een aantal initiatiefnemers. Eind april hopen zij de plannen voor deze fase rond te hebben. Met de bedrijven Derks en Hermanussen uit Overasselt worden aankoopsgesprekken gevoerd. Naar verwachting is er in mei duidelijkheid of de verplaatsing van deze bedrijven naar fase drie van het Werklandschap doorgaat. Tot slot zijn de eerste tekeningen gemaakt voor het groenontwerp van het Werklandschap. Hierover is de gemeente in gesprek met vertegenwoordigers van de Buurderij, Malderburch en een aantal betrokken ondernemers.

Bron: regio024.nl, 29 maart 2018.

Stichtse Vecht pilot voor de Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed

De Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed (RCE) heeft de gemeente Stichtse Vecht samen met de gemeente Deventer aangeboden pilot gemeente te worden voor de trendlijnen, vanwege de grote cultuurhistorische rijkdom en de combinatie stad/platteland/kernen. Stichtse Vecht heeft deze kans aangegrepen en is gestart met het pilotproject.

De achterliggende gedachte is om bij de omgevingsvisie te kunnen vertrekken vanuit een sterke basis, ofwel de kwaliteiten van het gebied. Op deze manier wordt 'cultuurhistorie en landschap' als het 'integrale verhaal van gisteren' een kapstok voor het 'integrale verhaal van morgen'. De RCE wil de pilot gebruiken als inspiratie voor andere gemeenten en wil leren van het proces. Hiervoor heeft zij financiële middelen beschikbaar gesteld en zet haar expertise zonodig in. In de pilot wordt onderzocht of de totale ontwikkelingsgeschiedenis, vertaald in trendlijnen, aan de basis kan liggen van de omgevingsvisie. Belangrijk hierbij is dat de integrale keuzes pas gemaakt gaan worden in de omgevingsvisie. De trendlijnen vormen een kader aan de hand waarvan de integrale keuzes gemaakt kunnen worden. Uiteraard is het aan het college en de raad om te bepalen of dit kader input kan zijn voor de omgevingsvisie.

Bron: RTV Stichtse Vecht, 16 maart 2018.

RUIMTELIJKE ORDENING

Kabinet maakt plannen bekend voor windparken op zee 2024-2030

Het kabinet wil tussen 2024 en 2030 nieuwe windparken op de Noordzee bouwen die, samen met de andere windparken op zee, voldoende duurzame stroom opleveren voor 40% van ons huidige totale elektriciteitsverbruik. De aanleg van de windparken geeft een sterke impuls aan de economie en levert naar schatting 10.000 banen op. Dat blijkt uit de 'Routekaart windenergie op zee 2030', waarin het kabinet de plannen ontvouwt. De routekaart geeft belanghebbenden duidelijkheid en zorgt voor zekerheid voor ontwikkelaars van windparken. Die zekerheid droeg eerder al bij aan een forse kostendaling voor windenergie op zee, waardoor er nu een windpark zonder subsidie gebouwd kan worden. Vanaf 2021 opent het kabinet de tenders voor de nieuwe windparken.

Van 4,5 naar 11,5 gigawatt

In het Energieakkoord is afgesproken dat in 2023 vijf windparken moeten zijn gerealiseerd die, samen met de bestaande windparken, een totaal vermogen hebben van circa 4,5 gigawatt. Op grond van het regeerakkoord moet daar tussen 2024 en 2030 voor nog eens 7 gigawatt aan windparken op zee bij komen. Ook in het Klimaatakkoord zal windenergie op zee een rol spelen.

Economische kansen

Het kabinet ziet in de uitvoering van de routekaart 2030 een impuls voor het Nederlandse bedrijfsleven en de economie. Naar schatting gaat het om 15 tot 20 miljard aan investeringen en 10.000

banen gedurende 2024-2030. Het Nederlandse marktaandeel voor wind op zee (25 procent in Europa) kan verder worden uitgebouwd, ook richting Azië en Amerika. Tegelijkertijd betekent de beschikbaarheid van almaar goedkopere, duurzame energie een concurrentievoordeel voor onze industrie. Ook gerelateerde activiteiten zoals transport, opslag en de omzetting naar andere energiedragers zoals waterstofgas kunnen door de routekaart een impuls krijgen.

Noordzee als duurzame energiebron

Het Nederlandse deel van de Noordzee is ruim anderhalf keer zo groot als ons landoppervlak, en is belangrijk voor scheepvaart, visserij en natuur. Met de toenemende vraag naar duurzame energie biedt de relatief geringe waterdiepte, het gunstige windklimaat en de nabijheid van havens en (industriële) energieverbruikers kansen voor de energietransitie. Om rekening te houden met de talrijke activiteiten op de Noordzee, heeft het kabinet bij het opstellen van de routekaart de belanghebbenden betrokken. Zo is bijvoorbeeld gekeken naar de kansen en de ambities van kustgemeenten. Met het windenergiegebied 'Ten noorden van de Waddeneilanden' ondersteunt het kabinet de ambities van de provincie Groningen voor verduurzaming en economisch perspectief voor de regio.

Doorgroei

Het kabinet geeft verder aan dat de bouw van nog meer windparken op zee na 2030 alleen zinvol is als ook niet-elektrische energiegebruik (80% totale energievraag) duurzaam wordt. Dit vraagt om een omschakeling naar duurzame elektriciteit bij de industrie, verwarming van gebouwen en mobiliteit, maar ook het maken van "groene moleculen" zoals waterstof geproduceerd met elektriciteit van windparken. Dit is precies waarover aan de onderhandelingstafels van het Klimaatakkoord gesproken wordt. Met het oog op een eventuele verdere doorgroei van windenergie op zee zal het kabinet mogelijk op termijn nieuwe windenergiegebieden aanwijzen. In de later dit jaar te publiceren Noordzeestrategie 2030 wil het hiervoor een visie en kansrijke opties neerleggen. Visserij en natuur, maar ook de inpassing in de energievoorziening en het vinden van ruimte op land voor de distributie van de energie vormen daarbij de belangrijkste uitdagingen.

Bron: rijksoverheid.nl, 29 maart 2018.

Maatwerk voor aardgasvrij maken bestaande wijken

Er komt een passend aanbod aan alle gemeenten voor ondersteuning in het aardgasvrij maken van bestaande wijken. Koplopers zijn nu al aan de slag en gemeenten die in 2018 starten met het aardgasvrij maken van een bestaande wijk kunnen een aanvraag indienen voor een Rijksbijdrage. Gemeenten die tussen 2019 en 2021 starten kunnen zich aanmelden voor een leerprogramma rondom de proeftuinen. Dit aanbod staat in een gezamenlijke brief van ministers Ollongren en Wiebes en VNG-voorzitter Jan van Zanen.

Aanvragen worden beoordeeld op betrokkenheid en draagvlak van burgers, ondernemers en andere stakeholders, de financiële onderbouwing en de gevraagde rijksbijdrage. Daarbij kijkt het ministerie

naar regionale spreiding en diversiteit in aanpak, om maximaal te kunnen leren uit de proeftuinen. Het ministerie stelt dat het vanuit haalbaarheid aan te bevelen is dat gemeenten al een haalbaarheidsstudie of een concreet plan van aanpak op de plank hebben liggen. Het ministerie en de VNG willen alle gemeenten meenemen in de aardgasvrije transitie. Met het ondersteunen van de koplopers en de proeftuinen wordt ervaring en expertise opgedaan over de snelheid waarmee wijken van het aardgas af kunnen, hoe dit op een kosten-effectieve wijze kan gebeuren en of de energierekening betaalbaar blijft en welke randvoorwaarden daarbij komen. In het nog op te zetten leerprogramma kunnen alle gemeenten in de slipstream met deze wegvoorbereiders meegaan. Dit programma voert de VNG uit het samen het haar partners van de Unie, IPO en Netbeheer NL. Het aardgasvrij maken van de bebouwde omgeving is onderdeel van de Nederlandse plannen om de klimaatdoelen van het klimaatakkoord van Parijs (2015) te halen. Het starten van proeftuinen voor het aardgasvrij maken van bestaande woonwijken en het zo zoveel en zo snel mogelijk opleveren van aardgasvrije nieuwbouwwijken moeten bijdragen aan het terugdringen van het aardgasverbruik.

Bron: vng.nl, 28 maart 2018.

GEbruik

Nieuwe handreiking brandveiligheid voor regierol gemeente

Gemeenten investeren in de brandveiligheid van woningen en brandveilig leven, maar brandveiligheid staat niet in de top-10 van belangrijkste veiligheidsthema's. Daarom schreef Brandweer Nederland de handreiking 'Brandveiligheid in de Gemeente', gefocust op de regierol van de gemeente.

Handreiking brandveiligheid

Het doel van de handreiking is gemeenten te helpen bij het pakken van de gewenste regierol voor brandveiligheid. De VNG verspreid deze handreiking onder alle gemeenten in Nederland. In het rapport 'RemBrand, Brandveiligheid is coproductie' (zie: meer informatie) staat de ambitie dat 'alle gemeenten in 2018 over een integraal veiligheidsplan beschikken waarin brandveiligheid is opgenomen'. Hiermee worden gemeenten zich (meer) bewust van het feit dat zij invloed kunnen uitoefenen op het brandveiligheidsbeleid en de uitvoering daarvan. In de wet staat ook dat de gemeenteraad hierin een taak heeft.

Samenwerken is essentieel

Veel veranderingen in de samenleving zijn ook van invloed op gemeenten en veiligheidsregio's, ook waar het om brandveiligheid gaat. Denk hierbij aan de Omgevingswet, nieuwe verantwoordelijkheden van de gemeente op het gebied van het sociaal domein, bestemmingsplannen en milieu. Samenwerking is essentieel voor een effectieve uitvoering van de taken van veiligheidsregio's en brandweer, en ook om slachtoffers, schade en branden in deze veranderende omgeving zoveel mogelijk te voorkomen. Dat vraagt regie.

Gemeente als regisseur

Gemeenten hebben de regierol. Zowel intern, tussen de beleidsterreinen waar de gemeenten aan werken, als extern: naar meerdere partijen toe. De veiligheidsregio is één van deze partijen, maar ook woningcoöperaties, scholen, zorgpartners en anderen dragen bij aan brandveiligheid. En dat is ook nodig. In de handreiking ligt onder andere het voorstel dat de veiligheidsdirectie eens in de twee jaar samen met het college van B&W spreekt over de inhoud van het integrale veiligheidsplan, waarbij in een later stadium ook andere samenwerkingspartners worden betrokken. Op deze wijze zijn de verschillende onderdelen en partijen betrokken bij brandveiligheid, waardoor een betere afstemming plaatsvindt.

Bron: VNG, 8 maart 2018.

Brandveiligheid cruciaal voor bedrijfscontinuïteit

Verzekeraars en brandweer slaan met een gezamenlijke visie de handen ineen om ondernemers te wijzen op het belang van brandveilig ondernemen en bedrijfscontinuïteit. Veel bedrijven onderschatten de impact van brand en realiseren zich niet dat ongeveer de helft van de ondernemingen na een brand binnen twee jaar failliet is. Onder meer via de website Checklistbrand.nl kunnen ondernemers informatie over brandoorzaken vinden en een risicoscan laten uitvoeren.

Risico onderschat

Verruiming van regelgeving in de afgelopen jaren heeft gezorgd voor meer ruimte voor ondernemen. Deze ruimte betekent ook méér eigen verantwoordelijkheid voor de ondernemer. In veel gevallen is het volledig afbranden van het bedrijfsgebouw dan ook een 'voorspelbare afloop'. "Dit risico wordt veelal onderschat door ondernemingen. In sommige sectoren worden de risico's zo groot dat het ook steeds moeilijker wordt om hiertegen te verzekeren. Bovendien komen veel bedrijven een grote brand niet te boven, ook als de verzekeraar de verzekerde schade tijdig heeft uitgekeerd."

Meer focus op preventie noodzakelijk

Het Verbond van Verzekeraars en Brandweer Nederland hebben in een eerdere intentieverklaring aangegeven veel gezamenlijke belangen te hebben en te streven naar het voorkomen van brand. In 2016 waren er liefst 150 bedrijfsbranden met een schade van minimaal één miljoen euro, de totale schade lag op 470 miljoen euro. Veel ondernemers onderschatten de gevolgen van brand. Dat brand en rook gevaarlijk zijn voor werknemers en klanten is helder, en dat een brand grote schade kan toebrengen aan het pand en de inventaris is evident. Weinig bedrijfseigenaren realiseren zich dat brand grote gevolgen kan hebben voor de omgeving en het milieu – denk aan lekkende stoffen, giftige dampen en asbest – en dat ondernemers hiervoor aansprakelijk zijn.

Checklistbrand.nl

Brandweer en verzekeraars willen gezamenlijk ondernemers meer risicobewust maken, onder meer door risicomangement onder de aandacht te brengen: weet de ondernemer welke risico's hij loopt voor zowel de kans op brand als de mogelijke afloop daarvan? Om de schade bij brand zoveel mogelijk te beperken is tijd-winst essentieel, door bijvoorbeeld de compartimentering op orde

te hebben, gebruik te maken van onbrandbare isolatie en installatie van brandmelders en goed toegankelijke bluswatervoorzieningen. De website Checklistbrand.nl biedt online tools voor meer en beter inzicht.

Bron: derestaurantkrant.nl, 30 maart 2018.

NATUURBESCHERMING

Ede pakt lekkage vervuild water voormalige vuilnisbelt aan

De gemeente Ede gaat lekkage van vervuild water uit voormalige vuilnisbelt De Bult gelegen naast het natuurgebied Wekeromse Zand zo snel mogelijk aanpakken. Omwonenden toonden aan dat de afdeklaag van de voormalige vuilstortplaats op de Veluwe steeds verder scheurde en dat daar vervuild water door lekte. Nu een door de gemeente ingehuurd ingenieursbureau dat bevestigt, gaat het gebied meteen op slot, liet de gemeente donderdag weten.

Recreatieheuvel

Op de vuilnisbelt is in de vorige eeuw allerlei afval gestort, waaronder ook verfstreken en verpakkingen van schoonmaakmiddelen. De stortplaats is begin deze eeuw afgedekt. Het is nu een recreatieheuvel met wandel- en fietsroutes. Volgens de onderzoekers heeft het lekkende water geen gevaar opgeleverd voor bezoekers, maar het grondwater bij het natuurgebied is wel vervuild.

Wilde zwijnen

De afdeklaag van De Bult is ernstig afgesleten, onder andere door graven van wilde zwijnen. De gemeente gaat de laag nu veel dikker maken, zodat er geen vervuild water meer kan ontsnappen. Het gebied blijft maandenlang afgesloten.

Bron: binnenlandsbestuur.nl, 30 maart 2018.

TOEZICHT EN HANDHAVING

Checklists en aanpak toezicht en handhaving tankstations

De DCMR Milieudienst Rijnmond, de Omgevingsdienst Groningen en de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant hebben elk een eigen projectmatige aanpak ontwikkeld voor toezicht en handhaving bij tankstations.

Verschillen in aanpak

Bij de Omgevingsdienst Groningen (ODG) ligt het accent in de eerste controleronde op diverse administratieve aspecten. In een tweede ronde volgt een fysieke controle bij het tankstation. In de derde controleronde controleren ze de overige aspecten, zodat in een cyclus van drie jaar een tankstation geheel gecontroleerd is. De aanpak van DCMR begint met een nulmeting. Op basis van de nulmeting bepalen ze de verdere controlestrategie. Bij de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB) ligt de nadruk op de relatie van het tankstation met de omgeving, met name de toets aan de afstanden uit de Regeling externe veiligheid inrichtingen.

Projectmatige aanpak

Sinds 2012 controleert DCMR de tankstations binnen zijn verzorgingsgebied op een uniforme manier. De opzet houdt in dat de toezichthouders alle tankstations allereerst aan de hand van een nulmeting controleren. Na de analyse van deze gegevens bekijkt de projectleiding welke overtredingen de tankstations het meest begaan. Dit vormt dan de basis voor het volgende controlejaar en een verkorte checklist. Daarnaast kijkt de DCMR naar het naleefgedrag van de individuele bedrijven. Bedrijven die geen overtredingen hebben begaan komen in aanmerking voor verminderd toezicht. Deze bedrijven zullen één of meerdere jaren niet worden bezocht. Bedrijven waar een sanctie is opgelegd, bezoeken de toezichthouders jaarlijks. Bovendien nemen zij een steekproef bij de bedrijven die een waarschuwingsbrief hebben ontvangen. Met deze aanpak kan de DCMR de komende jaren de juiste accenten leggen in het toezicht en de handhaving van de branche.

Checklisten

De DCMR streeft ernaar brancheorganisaties, individuele pomphouders en andere belanghebbenden actief bij het proces van toezicht en handhaving te betrekken. Hiertoe zijn de checklisten die de DCMR heeft opgesteld met alle brancheorganisatie besproken. Deze checklisten zijn ook opgenomen in het Handboek Milieuzorg Tankstations. Dit is een digitaal handboek van de brancheorganisaties voor de tankstationmedewerkers.

Controlelijsten

In de controlelijsten van de Omgevingsdienst Groningen zijn de te controleren voorschriften uit het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling vanuit zogenoemde bronbestanden samengevoegd. Bij de samenstelling van deze bronbestanden is gebruik gemaakt van de versies van het Activiteitenbesluit en -regeling, die de gemeente Leek beschikbaar heeft gesteld.

Bron: infomil.nl, 30 maart 2018.

NORMEN EN RICHTLIJNEN

Concept PGS 28 NS gereed voor commentaar

Het concept van PGS 28: vloeibare brandstoffen in ondergrondse installaties en aflevertuistellen is gereed voor commentaar. Alle geïnteresseerden kunnen het concept inzien en eventuele opmerkingen sturen aan het PGS-projectbureau.

PGS 28

Het doel van PGS 28 is om de risico's te beheersen van de opslag en aflevering van vloeibare brandstoffen in/vanuit ondergrondse tanks en de risico's van het verwijderen van ondergrondse opslagtanks. De PGS-richtlijn beschrijft maatregelen waarmee dat doel kan worden bereikt. Deze maatregelen zijn gebaseerd op een risicobenadering die uitgaat van scenario's die zich voor kunnen doen. Uit de scenario's zijn doelen geformuleerd waarmee wordt beoogd een aanvaardbaar veiligheidsniveau te creëren. Uit de doelen zijn vervolgens de maatregelen afgeleid waarmee de grote en middelgrote risico's kunnen worden voorkomen dan wel zoveel mogelijk worden beperkt.

Wat is nieuw?

PGS 28 is geactualiseerd in het kader van de omzetting van de PGS naar de nieuwe stijl. Deze nieuwe stijl is onder andere ingegeven door de introductie van de nieuwe Omgevingswet en een door te voeren kwaliteitsslag waarbij de onderbouwing van de voorgeschreven maatregelen, door middel van een risicobenadering, veel duidelijker wordt. In tegenstelling tot de huidige PGS 28:2011 bevat deze PGS 28 geen bodembeschermingsmaatregelen meer. De bodembeschermingsmaatregelen volgen uit de Nederlandse richtlijn bodembescherming (NRB) en staan benoemd in het toekomstige Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). Ten opzichte van de vorige versie is veranderd dat bij het afleveren van diesel een vastzetmechanisme op het vulpistool is toegestaan. Handmatige peilsystemen worden uitgefaseerd en vervangen door een elektronisch systeem. Afleverslangen moeten worden voorzien van een breekkoppeling die voldoet aan de essentiële veiligheids- en gezondheidseisen van richtlijn 2014/34/EU.

Vervolgstappen

Na sluiting van de publieke commentaarperiode op 31 mei 2018 zal het PGS 28-team bij elkaar komen om de ingekomen reacties te bespreken. Na verwerking van alle commentaren zal de definitieve versie van PGS 28 ter goedkeuring worden aangeboden aan de Programmaraad. Vervolgens wordt deze aangeboden aan het Bestuurlijk Omgevingsberaad. Over de exacte wettelijke aanwijzing van PGS 28 volgt komend jaar meer informatie.

Bron: publicatiereeksgevaarlijkstoffen.nl, 26 maart 2018.

Handleiding PGS 15 is vernieuwd

De vernieuwde handleiding voor PGS 15 (versie 2016) is nu online beschikbaar. De oude handleiding (versie 2011) blijft ook op de InfoMil website bestaan. InfoMil heeft de handleiding voor de PGS 15 aangepast aan de laatste versie (versie 2016).

Zowel de nieuwe als de oude handleiding PGS 15 zijn op de site van InfoMil te vinden. In beide handleidingen is een link aanwezig om naar de juiste versie te gaan. De versie van 2016 is inmiddels verwerkt in het Activiteitenbesluit. Daarom moet een type A of B inrichting (zonder vergunningplicht) de laatste versie van de handleiding gebruiken. Voor vergunningplichtige bedrijven gelden de voorschriften uit de vergunning die gebaseerd kunnen zijn op oudere versies van de PGS 15.

Bron: infomil.nl, 29 maart 2018.

ORGANISATIE

Extra geld nodig voor Friese omgevingsdienst

De Friese gemeenten, provincie en het waterschap moeten de komende jaren flink extra geld pompen in omgevingsdienst FUMO in Grou. De FUMO voert voor alle Friese gemeenten, de provincie en het waterschap controles en andere werkzaamheden uit op het gebied van milieu en ruimtelijke ordening. De dienst is gevestigd in het voormalige gemeentehuis van Boarnsterhim.

Hoog ziekteverzuim

Veel Friese gemeenten zaten er niet op te wachten. Ze gaven de FUMO, die een ongewenst kind werd genoemd, te weinig taken. Mede daardoor kent de omgevingsdienst lastige eerste jaren. Het leidde tot veel gemopper en een hoog ziekteverzuim. De bedrijfsvoeringsfunctie van de FUMO voldoet tot op heden niet aan de als minimum gekenschetste omvang, zo wordt in de ontwerpbegroting 2019 uitgelegd. Deze werd recent vastgesteld door het dagelijks bestuur: Het is nu zaak op dat vlak schoon schip te maken en niet door te blijven modderen met halve maatregelen.

Meer budget

Er is dus extra geld nodig. De gemeenten en de provincie zullen hiervoor volgend jaar samen ruim 1,75 miljoen euro extra moeten bijdragen ten opzichte van het bedrag dat voor dit jaar was begroot. In totaal gaan de lasten zelfs met 2,3 miljoen omhoog. De overige extra kosten worden betaald met baten uit incidentele opdrachten. Vooruitlopend op de nieuwe situatie is ook de begroting voor dit jaar al bijgesteld met 1,4 miljoen euro. Nu al zullen gemeenten dus meer moeten betalen dan verwacht. De oorspronkelijke begroting voor 2018 ging uit van 12,1 miljoen aan lasten, maar loopt na de begroting op tot 13,5 miljoen. De kosten stijgen volgend jaar verder naar 14,4 miljoen. Vanaf 2020 zullen de uitgaven jarenlang vrij stabiel blijven rond de 15 miljoen euro, zo leert het meerjarenperspectief.

Negatief saldo

De stijging in 2019 kent meerdere oorzaken. De loonkosten van personeel, management en bedrijfsvoering stijgen met bijna 1,9 miljoen euro. Daarnaast moet het weerstandsvermogen drie jaar achtereenvolgend worden opgebouwd met telkens 3,3 ton, zodat dit uiteindelijk op een miljoen uitkomt. Dit laatste is hard nodig want de financiële positie van de FUMO is zwak. Over het verslagjaar 2017 wordt een nadelig saldo verwacht van circa 3 ton, waardoor de algemene reserve per 1 januari 2018 bijna nihil is.

Bron: lc.nl, 26 maart 2018.

DIVERSEN

Nederlands rivierengebied beter beschermd tegen hoogwater

Met het afronden van twee grootschalige waterveiligheidsprogramma's langs de Maas en de Rijnakken is het rivierengebied weer beter beschermd tegen hoogwater. Minister Van Nieuwenhuizen (Infrastructuur en Waterstaat) stuurde onlangs de evaluatie over deze versterkingsprogramma's naar de Tweede Kamer. De programma's Zandmaas/Grensmaas en Ruimte voor de Rivier zijn op tijd en binnen het beschikbare budget van 2,85 miljard euro gerealiseerd.

Veiliger

Het rivierengebied is door beide programma's veiliger geworden en economisch, ecologisch en landschappelijk versterkt. Er is meerwaarde gecreëerd voor bewoners, recreanten, bedrijfsleven

en natuur, schrijft minister Van Nieuwenhuizen in de Kamerbrief. Aanleiding voor de ingrijpende aanpassingen was het hoge water in 1993 en 1995, toen het waterpeil in de rivieren gevaarlijk steeg en gebieden in Limburg onder water kwamen te staan.

Hoogwaterbescherming

Sinds 2006 is hard gewerkt om deze rivierenlandschappen veiliger te maken voor omwonenden. Er zijn geulen gegraven, dijken aangelegd en bruggen gebouwd. Dit gebeurde veelal in samenwerking met lokale overheden, grondeigenaren en ook bewoners. Het doel was niet alleen om te zorgen voor betere hoogwaterbescherming, maar ook voor een uitbreiding van de natuur en verrijking van het landschap.

Ruimte voor rivier en natuur

In het programma Zandmaas/Grensmaas is over een afstand van zo'n 200 kilometer gewerkt aan onder andere rivierverruiming en versteviging van de dijken. Doordat de Maas op verschillende plekken meer ruimte krijgt, ontstaat meer dan 1500 hectare nieuwe natuur. Ook de ruim 30 projecten van Ruimte voor de Rivier zorgen voor betere bescherming tegen hoogwater langs de Waal, Nederrijn, Lek en IJssel en pakken voordelig uit voor recreatie en natuur.

Bron: rijksoverheid.nl, 23 maart 2018.

Waar staat het digitaal stelsel Omgevingswet nu?

Op dinsdag 27 maart 2018 presenteerde het deelprogramma DSO onder grote belangstelling de resultaten van het afgelopen kwartaal. De laatste maanden stonden in het teken van 'stabiliteit in de basis'. Daarnaast zijn er diverse praktijkproeven geweest. Als klap op de vuurpijl is bekendgemaakt dat er een oefenomgeving komt voor een aantal elementen van DSO-landelijke voorziening.

Meervoudige melding

Het afgelopen kwartaal werkte het programma met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat aan een praktijkproef over milieuregels. Een milieumelding is één van de veelgebruikte meldingen in de huidige Activiteiten Internet Module (AIM). In de praktijkproef wilde een tankstationhouder een nieuwe CNG-tankinrichting én een bovengrondse dieselopslag melden, een zogenoemde meervoudige melding. Daarvoor moet eerst de regelmaker van het rijk vragenbomen maken van de milieuregels. Dit gebeurt in een speciale tool voor het rijk. Het is nu mogelijk om meer informatie, zoals de structuur van activiteiten en onderwerpen, op te nemen. Ook kunnen de achterliggende sets met regels worden hergebruikt en gebundeld. Hierdoor is het mogelijk de tankstationhouder in logische stappen door het loket te leiden. Hij ziet daarbij alleen vragen die voor hem van belang zijn. De eerste stap naar AIM-dienstverlening in het nieuwe Omgevingsloket is daarmee een feit.

Koppeling tussen lokale en landelijke voorziening

De vragenbomen die een lokale overheid maakt, moeten met één druk op de knop beschikbaar en bruikbaar zijn voor gebruikers in het nieuwe loket. Het afgelopen kwartaal heeft het team hard gewerkt om zo'n technische koppeling te leggen tussen Waternet en DSO-landelijke voorziening. Dit bleek nog heel wat voeten in de aarde te hebben. Met name de beveiliging van de koppeling zorgde voor problemen. Tot op het allerlaatste moment

was het spannend of het dit kwartaal zou gaan lukken. De avond voor de kwartaaldemonstratie lukte het om bestanden van Waternet te sturen naar DSO-landelijke voorziening, maar andersom lukte helaas nog niet. Natuurlijk werkt het team hieraan door tot het wel lukt! Door deze praktijkproef kwamen al op een vroeg moment technische hindernissen aan het licht en konden betrokkenen werken aan oplossingen. Op deze manier blijkt vooral het nut van de stapsgewijze manier waarop het digitaal stelsel Omgevingswet tot stand komt. Deze leerervaringen komen voor iedereen beschikbaar.

Bestemmingsplan Verbrede Reikwijdte

De gemeente Den Haag stelde als proef voor de wijk Binckhorst een zogenoemd Bestemmingsplan Verbrede Reikwijdte op. Met dit plan heeft de gemeente geoefend in het proces om omgevingsdocumenten te publiceren in de LVBB. LVBB staat voor Landelijke Voorziening Bekendmaken en Beschikbaar stellen. Onder andere de werking van de standaard (STOP 0.75) is hiermee getoetst. Het bleek dat deze standaard in staat is uitdrukking te geven aan het plan Binckhorst. Ook kon de viewer het plan tonen. Sinds het afgelopen kwartaal kan het pakket een conceptplan aan de indier tonen. Dit is dus vóór daadwerkelijke publicatie. De gemeente kreeg zo inzicht in het verband tussen regels uit het plan en de kaart. Die combinatie maakte goed duidelijk wat al kan en wat nog niet. Voor ondersteuning is er een basis ingericht bij de Landelijke Voorziening Bekendmaken en Beschikbaar stellen. Het publicatieproces is dus het afgelopen kwartaal verstevigd. En er is meer inzicht ontstaan in vragen die er nog zijn.

Informatie-uitwisseling rijksgebieden

De komende maanden wil het rijk nagaan of de grenzen die zijn opgenomen in haar rijksregels, kloppen. Zij wil daarom de betrokken gemeenten, provincies, waterschappen en verschillende rijksdepartementen vragen om mogelijke fouten te signaleren. Maar hoe pak je dat aan?

Met de al bestaande mogelijkheden kon het deelprogramma DSO het rijk hierbij op een praktische manier helpen. Het pakket slaat de gebieden tijdelijk op en kan ze tonen in de viewer van het DSO-LV. Dit gebeurt in een afgeschermd omgeving. Het geeft de regels die gelden met een hyperlink weer. Met behulp van verschillende kaartlagen kan een overheidsorganisatie zo controleren of de gebieden kloppen. Betrokkenen kunnen markeren, meten en notities maken en zo hun opmerkingen doorgeven aan het rijk. De betrokken ministeries verwerken deze opmerkingen en passen eventueel de grenzen aan. De ontwikkelaars konden deze toepassing in korte tijd realiseren, door bestaande onderdelen van het DSO te hergebruiken. En met relatief beperkte inspanning.

Oefenomgeving

Tot slot hebben de ontwikkelaars tijdens de kwartaalbijeenkomst een aantal bèta-versies aangekondigd. Dit zijn: Oriënteren via regels en kaart om te oefenen die bestaande ruimtelijke plannen bevat; Stelselcatalogus Omgevingswet met daarin de begrippen uit de AquoLex en de AMvB's; Ontwikkelaarsportaal, speciaal bedoeld voor softwareleveranciers.

Bron: aandeslagmetdeomgevingswet.nl, 4 april 2018.

OMGEVINGSWET

Eindrapport pilots omgevingsvisie gelanceerd

In Den Bosch heeft Erik-Jan van Kempen (programma-directeur-generaal Omgevingswet) de eerste versie van het rapport pilots omgevingsvisie overhandigd aan Erik van Merriënboer (gedeputeerde Noord-Brabant). Dit gebeurde bij de slotetappe van de Tour de Brabant, het traject rond de omgevingsvisie van de provincie. In de pilots omgevingsvisie experimenteerden 12 overheden met elkaar en deden in een 'tweede ring' nog eens 18 overheden mee. In de publicatie over dit leer- en intervisietraject van het programma Aan de slag met de Omgevingswet staan de ervaringen uit de praktijk centraal.

Noord-Brabant

In Noord-Brabant werd het voorontwerp van de Brabantse omgevingsvisie gezamenlijk tegen het licht gehouden. Bekeken werd of de opbrengsten uit eerdere bijeenkomsten goed vertaald zijn en of het voorontwerp aansluit op de regionale visies en visies van de Brabantse gemeenten. Een mooie gelegenheid om ook breder te kijken naar ervaringen in het land met het maken van omgevingsvisies. Deelnemers aan de pilots omgevingsvisie hebben veel van elkaar geleerd. Via intervisies en door bij elkaar op bezoek te gaan als expert. De hoofdonderwerpen bij het maken van de visies waren: integraliteit, participatie en de energietransitie. Brede aandacht verdient ook nog steeds de afstemming en samenwerking tussen de verschillende overheden in de regio en in de 'keten'.

Zes kansrijke aanpakken en zeven inzichten

Aan de hand van interviews, artikelen en tips neemt de publicatie lezers mee langs zes kansrijke aanpakken en zeven inzichten. Een omgevingsvisie zorgt voor een compleet andere manier van werken aan langetermijnbeleid en vraagt ook om een omslag in werken. Vooral het 'samen aan tafel' is hierin een uitdaging – maar helpt wel. Als kansrijke aanpak is onder meer de tip gegeven om de overweldigende breedte van een omgevingsvisie behapbaar te maken. Een eerste stap hierin is een 'opschoonactie onder de motorkap', vindt de provincie Zuid-Holland. Oftewel: veeg alle beleidsnota's bij elkaar, formuleer scherp wat erin staat en zet ze samen op een kaart. Dat creëert overzicht en helderheid.

Sectoraal denken écht verleden tijd

Sectorale systemen zijn hardnekkig, vindt ook de gemeente Zwolle. De Omgevingswet vergt een complete omwenteling in het denken van een organisatie, tegen alle bestaande systemen in. Integrale ambities vragen immers om meer dan alleen een woningbouwprogramma. Het gaat daarbij ook om een brede afweging van belangen. Zodat er balans blijft in beschermen van wat belangrijk is en de realisatie van nieuwe ontwikkelingen.

Bron: aandeslagmetdeomgevingswet.nl, 28 maart 2018.

Publicatie leertraject participatie

Gelijk speelveld. Dat is de titel van de publicatie over het leertraject 'Overheidsparticipatie en Omgevingswet'. In dit traject is ervaring opgedaan met het samenspel tussen initiatiefnemers en gemeenten in het licht van implementatie van de Omgevingswet. Belangrijkste

conclusie: verhoudingen veranderen drastisch, maar bestaande routines zijn daar beslist nog niet op toegesneden. Goede tip is te zorgen dat initiatiefnemers een goede procesmanager hebben. Dat geeft versnelling aan het initiatief.

Niet opgeven

De Omgevingswet stimuleert bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties om zelf met initiatieven te komen en de overheid om daarbij te ondersteunen. Dat dit nog niet makkelijk is, blijkt wel uit dit leertraject en uit allerlei pilots in het land. Komen tot nieuwe routines is een vorm van hard werken. Niet opgeven is het devies. In de vorm van spiegelpunten – 10 voor overheden en 10 voor initiatiefnemers – kan iedereen die dat wil, leren van een jaar experimenteren met het nieuwe samenspel.

Democratic Challenge

Het leertraject vond plaats binnen het programma Democratic Challenge. Dit is een 3-jarig experimenteer- en leerprogramma gericht op vernieuwing van de lokale democratie. Zeven initiatiefnemers en gemeenten namen samen deel aan het traject. Het afgelopen jaar zijn er maatwerksessies gehouden op locatie en zijn twee grotere bijeenkomsten georganiseerd waarbij de deelnemers van en met elkaar konden leren.

Bron: aandeslagmetdeomgevingswet.nl, 20 maart 2018.

Aanvullingswet grondeigendom aangeboden aan de Raad van State

Onlangs is het wetsvoorstel voor de Aanvullingswet grondeigendom Omgevingswet voor advies aangeboden aan de Afdeling advisering van de Raad van State. Daarmee is opnieuw een stap gezet in de stelselherziening van het omgevingsrecht. De Aanvullingswet is een van de vier aanvullingswetten bij de Omgevingswet.

Aanvullingen Omgevingswet

De Aanvullingswet zal de Omgevingswet aanvullen met regelingen voor het voorkeursrecht, onteigening, de inrichting van het landelijk gebied en kavelruil. Eveneens bevat de wet een verdere vereenvoudiging van het kostenverhaal, dat al in de Omgevingswet is opgenomen. Kostenverhaal gaat over het verhalen van kosten voor investeringen in publieke voorzieningen, zoals riolering en straatverlichting.

Samenbrengen en uniformeren

De instrumenten voor het grondbeleid zitten nu in verschillende wetten. De samenhang daartussen is soms niet goed. Met de Aanvullingswet worden de regels in de Omgevingswet geïntegreerd en waar mogelijk geüniformeerd, zodat deze beter op elkaar zijn afgestemd en het gebruik daarvan inzichtelijker wordt. Dit nodigt uit tot een meer samenhangende inzet van de verschillende instrumenten. Daarmee is de overheid beter in staat om in te spelen op de huidige en toekomstige maatschappelijke opgaven in de fysieke leefomgeving.

Vervolg

Na ontvangst van het advies en het opstellen van het nader rapport zal het wetsvoorstel bij de Tweede Kamer worden ingediend. De planning is erop gericht dat de Aanvullingswet

grondeigendom Omgevingswet gelijktijdig met de Omgevingswet in werking treedt, waarbij de Aanvullingswet opgaat in de Omgevingswet. Inmiddels is gestart met het opstellen van het Aanvullingsbesluit grondeigendom.

Bron: omgevingswetportaal.nl, 29 maart 2018.

Boek over systeem en kerninstrumenten van de Omgevingswet

Om de instrumenten van de Omgevingswet effectief te kunnen toepassen, is inzicht nodig in de hoofdlijnen van het nieuwe stelsel. Het op 16 maart 2018 verschenen boek 'Systeem en kerninstrumenten van de Omgevingswet' beschrijft de hoofdlijnen en de belangrijkste instrumenten van het nieuwe stelsel van het omgevingsrecht.

Naast de zes kerninstrumenten (omgevingsvisie, programma, omgevingsplan, algemene rijksregels, omgevingsvergunning en projectbesluit) komen aanverwante onderwerpen aan bod, zoals de opbouw van het stelsel en handhaving. Uitgangspunt vormt de tekst van de Omgevingswet zoals die in het Staatsblad is gepubliceerd. Daarnaast is rekening gehouden met de concepten van de algemene maatregelen van bestuur en de Invoeringswet Omgevingswet zoals die in juni 2017 op omgevingswetportaal.nl zijn geplaatst. Met behulp van tabellen en schema's worden de functionaliteiten en werking van de verschillende instrumenten verduidelijkt. In het boek wordt ook ingegaan op verschillen en overeenkomsten met de huidige wetgeving. Het boek is bedoeld voor juristen en beleidsmedewerkers die zich het nieuwe stelsel eigen willen maken. Het is zeer geschikt als voorbereiding op de invoering van het nieuwe stelsel. De auteurs Harald Oldenzijl en Wilco de Vos hebben de afgelopen jaren intensief meegewerkt aan de stelselherziening van het omgevingsrecht.

Bron: omgevingswetportaal.nl, 26 maart 2018.

Bezorgdheid over financiën Omgevingswet

Op woensdag 28 maart 2018 stond het Algemeen Overleg Omgevingsrecht op de Tweede Kameragenda. Voorafgaand aan het debat met minister Ollongren (BZK) hebben IPO, VNG en de Unie van Waterschappen aandacht gevraagd voor de financiële problematiek die ontstaan is door de overheveling van het dossier Omgevingswet naar het ministerie van BZK.

Voorjaarsnota

Bij de start van het Kabinet is de verantwoordelijkheid voor de stelselherziening Omgevingswet verschoven van het toenmalige ministerie van IenM naar het ministerie van BZK. Dat leverde veel onduidelijkheid op over de financiering van het rijksdeel van het bestuursakkoord. De zorgen van IPO, VNG en Unie rond de financiering van de Omgevingswet worden gedeeld door GroenLinks, het CDA en de VVD. Zij wilden tijdens het debat van de minister weten hoe zij aan de zorgen van de koepels tegemoet gaat komen. Duidelijkheid over de financiën komt als de Voorjaarsnota er ligt, aldus de minister. Dit is tijdens het bestuurlijk overleg eerder deze maand ook besproken met de koepels.

Keuzes in Nationale Omgevingsvisie

Naast de financiering van de Omgevingswet kwam in het Algemeen Overleg ook de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) aan de orde. De minister zei dat er nu met de betrokkenen wordt gewerkt om keuzes te maken over welke opgaven in de NOVI aan de orde komen. De hoofdlijnen moeten rond de zomer zijn uitgewerkt, waarna ze met de Kamer gedeeld zullen worden. De uiteindelijke ontwerp-NOVI zal voor het eind van het jaar aan de Tweede Kamer worden aangeboden.

BIT-advies van groot belang

Tijdens het debat is ook met de minister gesproken over het dienstverleningsniveau van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Het Bureau ICT-toetsing (BIT) heeft hier in oktober 2017 een advies over uitgebracht. Het advies is van groot belang. Het geeft aan dat het digitale stelsel en proces rond het DSO behapbaar moeten zijn. Dat wordt bereikt door het proces te faseren. De koepels benadrukken dat het niveau van de dienstverlening gelijk moet blijven met het ambitieniveau ten tijde van het aannemen van de Omgevingswet. Er is een interbestuurlijke taskforce die zich over de scope bij de inwerkingtreding buigt, aldus de minister. De taskforce komt met een advies over prioritering en fasering. De Kamer zal hierover dit voorjaar worden geïnformeerd.

Bron: ipo.nl, 30 maart 2018.

Overgangsrecht: naar het omgevingsplan

In januari 2018 verscheen de congresbundel naar aanleiding van de Dag van de Omgevingswet 2017. De congresbundel geeft aandacht aan een breed scala van onderwerpen dat tijdens het congres aan de orde kwam. Onder andere aan het overgangsrecht naar het omgevingsplan.

Overgangsrecht divers

Overgangsrecht is altijd moeilijk. Voor het omgevingsplan, het kerninstrument van de Omgevingswet, is het extra moeilijk. De diversiteit van regels die erin samenkomen en de hoeveelheid werk die het opstellen van een omgevingsplan de gemeenten kost zijn hier mede de oorzaak van. Om gemeenten te ondersteunen, is er daarom in het overgangsrecht en de invoeringsondersteuning extra aandacht aan gegeven. Het overgangsrecht is belangrijk voor een soepele invoering van de Omgevingswet. Bert Rademaker licht toe dat overgangsrecht altijd een afweging vraagt tussen verschillende uitgangspunten:

- zo snel mogelijk over naar nieuwe stelsel;
- voorkomen rechtsvacuüm en dubbel regime;
- waarborgen bestaande rechten.

Voor de Omgevingswet wordt zoveel uitgegaan van de standaard invulling van het overgangsrecht:

- Gelijkstelling, bestaande vergunningen worden gelijkgesteld met nieuwe vergunningen;
- Oude recht blijft van toepassing op lopende procedures;
- Uitgestelde werking voor nieuwe verplichtingen zoals de gemeentelijke omgevingsvisie.

Geen uitstel

Voor de nieuwe instrumenten van het Rijk en de provincies is er geen uitgestelde werking. Zowel de landelijke omgevingsvisie als de provinciale omgevingsvisie en provinciale omgevingsverordening moeten in werking treden als de Omgevingswet in werking treedt. Voor het omgevingsplan is dit niet mogelijk. De gemeenten krijgen een termijn van tien jaar om over te gaan van de huidige regelgeving naar een omgevingsplan in de geest van de wet. In de invoeringswet is geregeld dat, de vigerende gemeentelijke regelgeving voor het fysieke domein geldt als een omgevingsplan van rechtswege. Welke regelgeving dit allemaal is, wordt bepaald in het invoeringsbesluit. In grote lijnen gaat het om ruimtelijke regels uit bestemmingsplannen e.d. en gemeentelijke verordeningen voor de fysieke leefomgeving zoals bijvoorbeeld een bomenverordening. Vanuit de zaal wordt gevraagd wat dit betekent voor het bestemmingsplan met verbrede reikwijdte waar al veel gemeenten aan werken. Gaat deze ook over naar het omgevingsplan? Deze plannen zullen net als de andere ruimtelijke regels onderdeel gaan uitmaken van het omgevingsplan van rechtswege.

Beleidsvrijheid

Behalve gemeentelijke regels zullen ook rijksregels overgaan naar het omgevingsplan. Dit zijn met name regels uit het activiteitenbesluit. Voor deze regels heeft de gemeente beleidsvrijheid. Het ministerie levert dit aan als bruidsschat. De bruidsschat wordt uitgewerkt in het Invoeringsbesluit wat volgens planning na de zomer van 2018 wordt opgeleverd. De bruidsschat omvat in ieder geval de regels over de onderwerpen geur, veiligheid, geluid en trilling. In de bruidsschat zijn deze regels als algemene regels opgenomen in het omgevingsplan van rechtswege. De gemeente kan er voor kiezen deze regels direct te vervangen door eigen regels of mag ze overnemen in het nieuw op te stellen omgevingsplan. Dat is allemaal aan de gemeente. De gemeente is verplicht om binnen tien jaar het omgevingsplan van rechtswege te vervangen door het eigen omgevingsplan. De invulling kan zij, uiteraard binnen de regels van de Omgevingswet, zelf kiezen. Het is denkbaar dat er niet direct ééntotaal omgevingsplan wordt opgesteld, maar dat het in delen wordt vervangen. Maar ook dat is een keuze van de gemeente.

Overgangsrecht

De uitwerking van het overgangsrecht in het invoeringsbesluit loopt nog. Hiervoor moeten nog keuzes worden gemaakt. Behalve in de regelgeving is ook de wijze waarop het beschikbaar wordt gesteld en ontsloten nog in ontwikkeling. Vanuit de zaal worden onder andere vragen gesteld over de inpassing van de bruidsschat in het digitaal stelsel en de wijze waarop wordt omgegaan met regels die nu in milieuvergunningen zijn opgenomen maar overgaan naar het omgevingsplan. Over deze onderwerpen kan Bert Rademaker nog niets zeggen aangezien deze nog worden uitgewerkt. Het doel van de bruidsschat en het omgevingsplan van rechtswege is directe overgang naar de nieuwe situatie zonder dat er onnodige dubbele regels gelden. Omdat de regels direct over moeten, is er geen mogelijkheid tot beroep op deze regels zoals dat voor de regels in het omgevingsplan wel mogelijk is. Het omgevingsplan van rechtswege is een samengesteld plan. Hoe duidelijk dit voor iedereen is, moet natuurlijk nog blijven maar het voorkomt een rechtsvacuüm.

Bron: VVM, Netwerk van Milieuprofessionals, januari 2018.

JURISPRUDENTIE OMGEVINGSRECHT

De rubriek 'Jurisprudentie omgevingsrecht' bevat een selectie van de meest actuele en belangrijkste rechterlijke uitspraken op het gebied van het omgevingsrecht. Centraal staan de verschillende toestemmingsstelsels binnen de reikwijdte van de omgevingsvergunning en de Wabo, aangevuld met uitspraken over procedures, handhaving en rechtsbescherming in het omgevingsrecht. De inhoud van deze rubriek staat onder redactie van mr. drs. D. van der Meijden, juridisch adviseur omgevingsrecht.

Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

42. Geen onaanvaardbare aantasting van de monumentale waarden van het gebouw

Een monument waar huurwoningen inzitten wordt uitgebreid met horeca. Een van de huurders komt in beroep, omdat zijn woning verdwijnt door de horeca. Maar hij stelt dat monumentale waarden van het gebouw teveel worden aangetast door de horeca.

Feiten

Bij besluit van 7 april 2016 heeft het college van burgemeester en wethouders van Amsterdam aan Stichting Ymere een omgevingsvergunning verleend voor het veranderen en vergroten van het gebouw Haarlemmerplein 50 tot en met 82 te Amsterdam met bestemming daarvan tot horeca 3 (zuidelijk bouwdeel) en horeca 4 (noordelijk bouwdeel) op de begane grond en de daaronder gelegen bouwlaag en zes woningen. Ymere is eigenaar van het als rijksmonument aangewezen gebouw Haarlemmerplein 50 tot en met 82, dat ook bekend staat als De Haarlemmerpoort. In het gebouw bevinden zich 17 woningen, die door Ymere worden verhuurd. Het vergunde project, dat in strijd is met de ten tijde van het besluit van 7 april 2016 geldende bestemmingsplannen "Haarlemmerbuurt" en "Haarlemmerbuurt/Westelijke eilanden", voorziet onder meer in het plaatsen van vier deuren in de zijgevels en het aanbrengen van bordestappen. Daarnaast krijgt een deel van het gebouw een horecafunctie. Een huurder komt in beroep, maar verliest dat bij uitspraak van de rechtbank Amsterdam van 19 december 2016 in zaak nr. 16/3375. Daarop stelt hij hoger beroep in. [appellant] huurde een woning op de begane grond van het gebouw. Als het project wordt uitgevoerd, verdwijnt die woning ten behoeve van horeca.

Overwegingen

Bij uitspraak van 15 februari 2017, ECLI:NL:RVS:2017:429, heeft de Afdeling het beroep van [appellant] tegen het besluit van de raad van de gemeente Amsterdam tot vaststelling van het bestemmingsplan "Haarlemmerpoort" ongegrond verklaard. Daarmee is dit bestemmingsplan onherroepelijk geworden. Niet in geschil is dat dit bestemmingsplan het project toestaat. Onder deze omstandigheden heeft [appellant] geen belang meer bij een bespreking van de gronden die betrekking hebben op het verlenen van omgevingsvergunning voor het afwijken van het bestemmingsplan "Haarlemmerbuurt". De Afdeling zal die gronden dan ook niet beoordelen. Naar het oordeel van de Afdeling is in de adviezen van de CMW (Commissie voor Welstand en Monumenten) en de minister deugdelijk gemotiveerd waarom de materiele aantasting van het poortgebouw beperkt is en het karakter en de structuur ervan niet wezenlijk worden aangetast. Ondanks de wijzigingen blijft het gebouw herkenbaar als stadspoort. Uit

de adviezen kan worden afgeleid dat daarbij niet van doorslaggevend belang is of het gebouw ooit publiekelijk toegankelijk is geweest of dat er ooit entrees aanwezig waren. Gelet hierop en op de omstandigheid dat het project er juist mede op is gericht om het monument in stand te houden, heeft de rechtbank terecht geoordeeld dat het college zich op grond van de adviezen van de CMW en de minister op het standpunt heeft mogen stellen dat geen sprake is van een onaanvaardbare aantasting van de monumentale waarden van het gebouw. Het college heeft dan ook in redelijkheid omgevingsvergunning kunnen verlenen voor het wijzigen van het beschermde monument.

Vindplaats

ABRvS 21 februari 2018, nr. 201700742/1/A1;
ECLI:NL:RVS:2018:570.

Wettelijk kader

Art. 2.1 Wabo.

Aantekeningen

Het college van burgemeester en wethouders van Amsterdam verleent een omgevingsvergunning voor een monument, bekend als de Haarlemmerpoort. De Haarlemmerpoort aan het Haarlemmerplein heet officieel de Willemspoort maar wordt nooit zo genoemd. Ook de Afdeling spreekt gewoon van de Haarlemmerpoort. De poort werd in 1840 in gebruik genomen. De poort diende niet meer als verdedigingsfunctie, maar om duidelijk te maken waar de grens van Amsterdam liep, wat van belang was voor stedelijke belastingen. In de poort zaten belastingdienaren, die verdedigd werden door een enkele wachthoudende militairen. In 1851 bepaalde de nieuwe Gemeentewet van Thorbecke, dat plaatselijke belastingen de doorvoer en uitvoer van goederen niet mochten hinderen. En daarmee werden de gemeentelijke accijnzen afgeschaft, na een overgangperiode in 1866, waarmee de poort haar voornaamste functie verloor. Na 1866 komt er een politiepost in de Haarlemmerpoort. Tevens was de brandwacht daar aanwezig. De politiepost heeft uitgehouden tot 1961. Vanaf 1967 is een afdeling van de Dienst der Publieke Werken die de Haarlemmerpoort gebruikt. In 1975 werd door de gemeenteraad een krediet voor restauratie beschikbaar gesteld, maar subsidie van de rijksoverheid liet op zich wachten. Die kwam pas beschikbaar toen er woningen in de Haarlemmerpoort werden voorgesteld. In 1986 is restauratie en de verbouwing van de poort voltooid. In het poortgebouw zijn van 1986 acht woningen en een aantal eenheden voor alleenstaanden of tweepersonenhuishouding verhuurd. Intussen is de Haarlemmerpoort een rijksmonument. Om dit monument te kunnen financieren komt er horeca naast de huurwoningen. De Afdeling constateert dat ondanks de wijzigingen het gebouw herkenbaar blijft als stadspoort. De structuur wordt dus door het bouwplan niet wezenlijk aangetast. En daarmee is geen sprake van een onaanvaardbare aantasting van de monumentale waarden van het gebouw. Terecht is dus een omgevingsvergunning verleend.

Let op

Een monument hoeft niet altijd dezelfde functies hebben. De functies kunnen veranderen als de structuur van het gebouw maar in stand blijft.

Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

43. Geen verklaring van geen bedenkingen vanwege te weinig parkeerplaatsen is onrechtmatig

Bij buitenplans afwijken moet een verklaring van geen bedenkingen worden overgelegd. Omdat het college de omgevingsvergunning verleend en deze baseert op de verklaring van geen bedenkingen, wordt dit college ook verantwoordelijk gehouden voor deze verklaring. Dat geldt ook als de omgevingsvergunning wordt geweigerd omdat de raad geen verklaring van geen bedenkingen heeft willen afgeven.

Feiten

Bij besluit van 8 februari 2017 heeft het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Alkmaar geweigerd aan Timpaan Vastgoed B.V. omgevingsvergunning te verlenen voor het bouwen van 56 appartementen op de locatie hoek Arcadialaan en Rhijnvis Feithlaan te Alkmaar. Het project waarvoor vergunning is gevraagd ziet op het bouwen van een appartementencomplex (Victory Veste) met 56 appartementen op de locatie hoek Arcadialaan en Rhijnvis Feithlaan te Alkmaar (bouwplan). De gronden zijn thans feitelijk in gebruik als parkeerterrein. Naar aanleiding van een eerdere aanvraag heeft de gemeenteraad op 3 april 2014 besloten tot het afgeven van een ontwerpverklaring van geen bedenkingen voor de bouw van 64 appartementen op deze gronden. Nadat daartegen zienswijzen waren ingediend is die aanvraag voor het verlenen van een omgevingsvergunning ingetrokken. Bij het bestreden besluit heeft het college de omgevingsvergunning geweigerd omdat hij niet bevoegd is deze te verlenen wegens het ontbreken van de verklaring van geen bedenkingen van de gemeenteraad. Timpaan Vastgoed B.V., te Rijsenhout, komt in beroep.

Overwegingen

De gronden waarop het bouwplan is beoogd, waren ten tijde van de bestreden besluitvorming en zijn ook op dit moment onbebouwd, deels verhard met klinkers en in gebruik als parkeerterrein. Bij de beoordeling van een bouwplan heeft evenwel niet de feitelijke maar de planologische situatie als vertrekpunt te gelden. Uit het bestemmingsplan volgt dat de gronden waarop het bouwplan is beoogd, bij de inwerkingtreding in 2013 niet als (zelfstandig) parkeerterrein zijn bestemd maar dat deze een kantoorbestemming hebben gekregen, ten behoeve waarvan overigens wel parkeervoorzieningen mogen worden getroffen. Omdat deze gronden niet als parkeerterrein zijn bestemd, mag met het verlies van de feitelijk gerealiseerde parkeerplaatsen, anders dan de gemeenteraad stelt, geen rekening worden gehouden bij de beoordeling van de ruimtelijke aanvaardbaarheid van het onderhavige bouwplan. Het bestemmingsplan voorziet niet in parkeernormen. De aanvraag is getoetst aan de nota "Parkeernormen 2007-2015". Tussen partijen is niet in geschil dat op grond van deze normen, het bouwplan moet voorzien in 62 parkeerplaatsen. Nu het plan voorziet in het realiseren van 157 parkeerplaatsen, waarvan 110 op de onderhavige gronden, wordt aan de parkeernormen (ruimschoots) voldaan. Ook dat is tussen partijen niet in geschil. Gelet op het voorgaande komt de rechtbank tot de conclusie dat het bouwplan niet vanwege de behoefte aan parkeerplaatsen negatief van invloed is op het woon- en leefklimaat ter plaatse. De gemeenteraad heeft dit

miskend. Gelet op al het voorgaande heeft de gemeenteraad zich niet in redelijkheid op het standpunt kunnen stellen dat het bouwplan in strijd is met een goede ruimtelijke ordening vanwege de parkeerbehoefte. Hij heeft de verklaring van geen bedenkingen daarom ten onrechte om deze reden geweigerd. Dit betekent dat verweerder zich bij de weigering van de omgevingsvergunning niet op beslissing van de gemeenteraad omtrent de verklaring van geen bedenkingen heeft mogen baseren.

Vindplaats

Rb. Noord-Holland 22 februari 2018, nr. HAA 17/1476;
ECLI:NL:RBNHO:2018:1389.

Wettelijk kader

Art. 2.1 en 2.12 Wabo. Art. 6.5 Bor.

Aantekeningen

Er worden in Alkmaar, in meest zuidelijk wijk, Overdie geheten, 56 appartementen gebouwd. Omdat dit gaat met omgevingsvergunning, waarbij buitenplannen moet worden afgeweken, moet de gemeenteraad een verklaring van geen bedenkingen afgeven. De gemeenteraad van Alkmaar weigert dit echter, omdat er te weinig parkeerplaatsen zouden zijn bij de bouw van de 56 appartementen. Volgens de normen, neergelegd in een nota, moeten er dan 62 parkeerplaatsen komen. Het bouwplan voorziet echter in het realiseren van 157 parkeerplaatsen, waarvan 110 op de eigen gronden. Aan de parkeernormen wordt dan ook ruimschoots voldaan. De rechtbank trekt dan ook de conclusie dat de gemeenteraad ten onrechte de verklaring van geen bedenkingen niet heeft verleend. En dat betekent weer dat het college van burgemeester en wethouder, die bevoegd zijn om de omgevingsvergunning af te geven, zich ten onrechte hun weigering baseren op het ontbreken van de verklaring van geen bedenkingen. Het beroep is dan ook terecht en de gemeenteraad van Alkmaar zal zich wederom over de bouw van 56 appartementen met 157 parkeerplaatsen moeten buigen. Het zal me niet verbazen dat de bouw door kan gaan.

Let op

Een verklaring van geen bedenkingen is een besluit, die wordt goetst bij het besluit waarvoor die verklaring van geen bedenkingen nodig is.

Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

44. Fastfoodrestaurant is in strijd met bestemmingsplan

Bouwactiviteiten moeten in overeenstemming zijn met het bestemmingsplan (of het bevoegde bestuursorgaan moet het bestemmingsplan willen wijzigen). Nu wil New York Pizza zowel een restaurant als een fastfoodrestaurant. Het restaurant is toegestaan, het fastfoodrestaurant echter niet.

Feiten

Bij besluit van 15 juli 2016 heeft het algemeen bestuur van de bestuurscommissie van het stadsdeel Zuid geweigerd de door New York Pizza gevraagde omgevingsvergunning voor het wijzigen van de voorgevel van en het aanbrengen van reclame-uitingen op de eerste bouwlaag van het pand aan de Ferdinand Bolstraat 53 te Amsterdam te verlenen. New York Pizza Restaurant B.V. komt in

beroep, maar verliest dat bij uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Amsterdam van 2 augustus 2017 in zaak nrs. 17/3780 en 17/3231, die tevens uitspraak doet in de hoofdzaak. New York Pizza gaat in hoger beroep.

Overwegingen

In het bestemmingsplan zijn de horeca-activiteiten die in een bepaalde categorie vallen, niet nader omschreven. Een definitie van de begrippen 'restaurant' en 'fastfoodrestaurant' ontbreekt. In de plantoelichting staat dat in een fastfoodrestaurant in de zin van horeca I de activiteit "verkoop van al dan niet voor consumptie ter plaatse bereide, kleine etenswaren" plaatsvindt. Het algemeen bestuur is ervan uitgegaan dat een fastfoodrestaurant door de verkoop van dergelijke etenswaren, ongeacht of die al dan niet ter plaatse worden geconsumeerd, een grotere planologische uitstraling heeft dan een restaurant in categorie IV. Blijkens de aan het algemeen bestuur verstrekte gegevens, waarop het in bezwaar gehandhaafde besluit heeft gebaseerd, wordt op de locatie een grote balie geplaatst, waaraan direct een bestelling kan worden geplaatst, en nabij de ingang wordt een vitrine geplaatst, waarin pizza's en pizzapunten worden uitgestald. Het algemeen bestuur heeft zich op grond van die gegevens bij het bij de rechtbank bestreden besluit op het standpunt gesteld dat de balie en vitrine vanuit de openbare ruimte zichtbaar zijn. Hoewel onbetwist is dat New York Pizza op de locatie naast de verkoop van kleine etenswaren ook producten als pasta's, hele pizza's, salades en nagerechten aan klanten die aan tafel zitten, zal serveren, waarbij duurzaam servies wordt gebruikt, heeft het algemeen bestuur naar het oordeel van de voorzieningenrechter ervan mogen uitgaan dat de verkoop van pizzapunten en andere kleine etenswaren bepalend is voor de planologische uitstraling van de horeca-activiteiten ter plaatse. New York Pizza heeft niet aannemelijk gemaakt dat bij de door haar genoemde en volgens haar in relevant opzicht gelijke horecagelegenheden de verkoop van kleine etenswaren eveneens bepalend is voor de planologische uitstraling van de desbetreffende horecagelegenheid. De rechtbank heeft dan ook terecht geoordeeld dat het beoogde gebruik dat ten behoeve van een fastfoodrestaurant betreft.

Vindplaats

Vzr. ABRvS 7 februari 2018, nr. 201706314/1/AI en 201706314/2/AI;
ECLI:NL:RVS:2018:376.

Wettelijk kader

Art. 2.10 Wabo.

Aantekeningen

New York Pizza Restaurant B.V. kent gemengde activiteiten. De activiteiten betreffen zowel een restaurant als een fastfoodrestaurant. Bij een restaurant komen bezoekers eten aan tafeltjes en die wordt bediend door personeel van New York Pizza. Daarvoor worden porseleinen borden en metalen bestek gebruikt. Een restaurant, waar geen muziek of slechts achtergrondmuziek wordt gedraaid, geeft nauwelijks overlast, is een categorie IV-horeca en zonder meer toegestaan. Een fastfoodrestaurant is echter categorie I-horeca en niet toegestaan. Bij een fastfoodrestaurant kopen degenen die langs het fastfoodrestaurant lopen voor consumptie ter plaatse of om mee te nemen, bij het fastfoodres

restaurant bereide, kleine etenswaren. In vergelijking met een regulier restaurant trekt een fastfoodrestaurant meer bezoekers die de etenswaren buiten de locatie nuttigen. Dit leidt tot geluidhinder en voor zwerfvuil. Bij gemengde activiteiten geldt de activiteit die het meeste overlast geeft en dat is de fastfoodrestaurant. En omdat een fastfoodrestaurant niet is toegestaan, wordt de gehele vesting van New York Pizza verboden. Want de bouwactiviteiten zijn in strijd met het bestemmingsplan en dat wordt verboden door art. 2.10 Wabo.

Let op

Bij gemengde activiteiten geldt de activiteit die het meeste overlast geeft.

Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

45. Terecht vergunning voor twee cafés; voor geluidhinder hoeft niet te worden gevreesd

Twee cafés die zonder vergunningen opereerden, krijgen een omgevingsvergunning voor afwijken van het bestemmingsplan. Daarmee wordt een van de overtredingen gelegaliseerd. De voorschriften bij deze vergunning zijn zodanig, dat voor geluidhinder niet hoeft te worden gevreesd.

Feiten

Bij besluiten van 13 september 2016 heeft het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Almere omgevingsvergunningen verleend op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht voor de activiteit 'gebruiken van gebouwen in strijd met het bestemmingsplan' ten behoeve van de panden waarin de café [café 1] en café [café 2] zijn gesitueerd. Eiseres is eigenaar van en woonachtig in de woning op het adres te [woonplaats]. Het café in het daaronder gelegen pand [café 1] wordt geëxploiteerd door vergunninghouder [vergunninghouder 1]. Het schuin onder haar woning gelegen café in het pand [café 2] wordt geëxploiteerd door vergunninghouder [vergunninghouder 2]. Op 16 juni 2015 verzoekt eiseres om handhaving van met het bestemmingsplan strijdige gebruik als cafés op het [adres]. Op 17 mei 2016 hebben vergunninghouders een aanvraag omgevingsvergunning ingediend om de door hen geëxploiteerde cafés te mogen blijven uitbaten. [eiseres] stelt tegen de verleende omgevingsvergunningen beroep in.

Overwegingen

Uit het in opdracht van verweerder uitgevoerde akoestisch onderzoek is gebleken dat met de geplaatste geluidsbegrenzer wordt bewerkstelligd dat het geluid binnen de normen van het Activiteitenbesluit blijft. Dat eiseres (om welke reden dan ook) geen medewerking heeft verleend aan akoestisch onderzoek vanuit haar woning, maakt niet dat het rapport niet op juiste gronden tot stand is gekomen. Verweerder heeft verder bij het bestreden besluit een drietal rapporten over de door Stadstoezicht uitgevoerde controles gevoegd. Ook daaruit blijkt dat er geen geluidsovertredingen zijn waargenomen en dat de vereiste geluidsbegrenzer correct is afgesteld. De rechtbank staat dan ook voor de beoordeling van de vraag of de door eiseres gestelde geluidsoverlast dusdanig onaanvaardbaar moet worden geacht dat verweerder op grond daarvan in redelijkheid niet tot verlening van de gevraagde omgevingsvergunning heeft kunnen overgaan. De rechtbank beantwoordt deze vraag ontkennend.

De rechtbank neemt daarbij in overweging dat het hier centrumgebied betreft, waar de bewoners in bepaalde mate overlast (waaronder stemgeluid) hebben te gedogen. Hier komt bij dat de door eiseres ervaren overlast verder niet is onderbouwd. De door haar genoemde aspecten spelen een rol in het kader van handhaving, maar zijn voor de beoordeling van de omgevingsvergunningen niet doorslaggevend. Het betoog van eiseres slaagt dan ook niet. Gelet op het voorgaande heeft verweerder naar het oordeel van de rechtbank in redelijkheid kunnen afwijken van het bestemmingsplan en terecht de omgevingsvergunningen verleend.

Vindplaats

Rb. Midden-Nederland 15 februari 2018, nr. 17/2309; ECLI:NL:RBMNE:2018:648.

Wettelijk kader

Art. 2.1 Wabo.

Aantekeningen

Eiseres woont boven een café en heeft bovendien een café schuin onder haar woning. De twee cafés liggen klaarblijkelijk naast elkaar, wat in een horecaconcentratiegebied mogelijk is. De cafés hebben geen exploitatievergunning en ook geen DHW-vergunning. Bovendien opereren ze in strijd met het bestemmingsplan. Eiseres is flauw van de geluidhinder die de muziekgeluiden van de cafés geven. Ze vraagt dan ook een handhavingsverzoek aan. Controles van toezichthouders wijzen erop dat eiseres gelijk heeft, maar de toezichthouders wijzen de caféhouders er ook op dat in het kader van het handhavingsverzoek een vergunning kan worden aangevraagd. Als die vergunning wordt verleend, is de overtreding gelegaliseerd. In deze zaak gaat het alleen om een omgevingsvergunning op af te wijken van het bestemmingsplan. Omdat geluidhinder de belangrijkste reden is voor het handhavingsverzoek, moet bij een aanvraag een akoestisch rapport worden gemaakt. Omdat betrokken caféhouders dit financieel niet kunnen dragen, geeft het college van burgemeester en wethouders van Almere de opdracht voor het akoestisch rapport. Wanneer een geluidbegrenzer wordt geïnstalleerd, wordt voldaan aan de normen bij de woning van eiseres, zo luidt het akoestisch rapport. De vergunning wordt dus verleend onder voorschrift dat een geluidbegrenzer moet worden gebruikt en dat deze correct moet worden afgesteld. Dit correct afstellen wordt door toezichthouders geconstateerd. Terecht is dan ook de omgevingsvergunning verleend en die wordt correct uitgevoerd. Eiseres voert ook nog het stemgeluid aan. Maar binnen het centrum van Almere moet eiseres wat dat betreft wel wat tolereren.

Let op

Muziekgeluiden zijn te beperken door gebruik te maken van een geluidbegrenzer. Voor overige geluiden wordt in een centrum van een stad geen voorschriften gegeven. Enige overlast moet geduld worden.

46. Terecht ontheffing Ffw nu de breukrisico van gasleiding groot is

Het kappen van bomen is altijd een groot gelag, maar soms is het nodig. Als deze bomen ondiep wortelen, tasten hun wortels nutsleidingen aan, dat grote gevolgen kan hebben voor de volksgezondheid en het milieu. En daarom is het nodig deze bomen te verwijderen.

Feiten

Bij besluit van 8 november 2016 heeft de minister van Economische Zaken (thans: de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit) de gemeente Breda krachtens artikel 75, derde lid, van de Flora- en faunawet onder voorschriften ontheffing verleend voor het verstoren van voortplantings- of andere vaste rust- of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger ten behoeve van de realisatie van het project 'Bavelselaan, Breda' aan de Bavelselaan te Breda tussen de Allerheiligenweg en de Muiderslotstraat. Op 2 mei 2016 heeft de gemeente de minister verzocht om verlening van een ontheffing krachtens artikel 75, derde lid, van de Ffw voor, voor zover thans van belang, het verstoren van voortplantings- of andere vaste rust- of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger ten behoeve van de realisatie van het project 'Bavelselaan, Breda'. Aan deze aanvraag heeft de gemeente onder meer het door F.A. van Meurs van Ecoresult opgestelde 'Projectplan gewone dwergvleermuis en laatvlieger Ruimtelijke Ingrepen In het kader van de Flora- en faunawet' van 2 mei 2016 ten grondslag gelegd. Het project ziet volgens het projectplan op het gedeelte van de Bavelselaan tussen de Allerheiligenweg en de Muiderslotstraat en betreft renovatie- en reparatiewerkzaamheden aan het riool en nutsleidingen, en herinrichting van de weg. Volgens het projectplan is het hierbij nodig de bomen aan dit gedeelte van de Bavelselaan te kappen. Na de werkzaamheden zullen nieuwe bomen worden geplant. Door de kap van de bomen zullen de verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger die zich in nabije gebouwen bevinden tijdelijk worden verstoord, aldus het projectplan. Bij het besluit van 8 november 2016 heeft de minister de aanvraag ingewilligd. Een bewoner van de Bavelselaan komt in beroep, maar verliest dat bij uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Zeeland-West-Brabant van 16 oktober 2017 in zaak nrs. 17/6678 en 17/6722, die tevens uitspraak doet in de hoofdzaak. Daarop gaat de bewoner in hoger beroep.

Overwegingen

De minister heeft de ontheffing bij het besluit van 8 november 2016 krachtens artikel 75, derde lid van de Ffw verleend in het belang van de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling als vermeld in artikel 2, derde lid, onder j, van het Besluit vrijstelling beschermde dieren plantensoorten. In het besluit van 8 november 2016 heeft de minister zich op het standpunt gesteld dat de gemeente onvoldoende heeft onderbouwd in hoeverre er in het plangebied sprake is van een gevaar voor de volksgezondheid of de openbare veiligheid. Het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid was vermeld in artikel 2, derde lid, onder d, van het Vrijstellingsbesluit. Gelet op hetgeen hiervoor is

overwogen, moet ervan worden uitgegaan dat verwijdering van de gasleiding van asbestcement, gezien het breukrisico, nodig is in het belang van de volksgezondheid en de openbare veiligheid. Het niet verwijderen van deze leiding is derhalve niet een andere bevredigende oplossing. De minister heeft voorts onder verwijzing naar het op de situatie van het projectgebied toegespitste haalbaarheidsonderzoek deugdelijk gemotiveerd waarom geen andere bevredigende oplossing bestaat. Dat in Breda vergelijkbare projecten zijn uitgevoerd, doet hieraan niet af, gelet op de toelichting van de gemeente ter zitting van de voorzieningenrechter dat de ondiepe manier waarop de bomen aan de Bavelselaan wortelen in de weg staat aan toepassing van de bij andere projecten gebruikte technieken.

Vindplaats

Vzr. ABRvS 28 februari 2018, nr. 201709502/1/A3 en 201709502/2/A3; ECLI:NL:RVS:2018:643.

Wettelijk kader

Art. 4:7 APV.

Aantekeningen

Er moeten bomen worden gekapt in de Bavelselaan te Breda tussen de Allerheiligenweg en de Muiderslotstraat. De Bavelselaan is tussen deze wegen ongeveer 900 meter lang. Omdat in deze bomen beschermde dieren wonen of verblijven, heeft het gemeentebestuur van Breda een ontheffing gevraagd aan de minister van Economische Zaken op grond van art. 75 Ffw. Door de kap van de bomen zullen de verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger, die zich in nabije gebouwen bevinden, tijdelijk worden verstoord. Na de werkzaamheden zullen nieuwe bomen worden geplant. De werkzaamheden bestaan uit de verwijdering van de gasleiding van asbestcement. Deze gasleiding heeft een grote breukrisico en wanneer dat gebeurt, is dat in strijd met de volksgezondheid en de openbare veiligheid. Omdat de bomen ondiep wortelen, moeten ze worden gekapt om de gasleiding van asbestcement te verwijderen. Er bestaat geen andere bevredigende oplossing daarvoor, concludeert de Voorzieningenrechter van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Hij voelt er dus niet voor om het besluit waarbij de ontheffing wordt verleend te schorsen.

Let op

Bomen die ondiep wortelen kunnen nutsleidingen aantasten.

Wet ruimtelijke ordening

47. Door riolering en drainage geen wateroverlast; onzeker of grondwaterpeil wordt verhoogd

Bij bestemmingsplannen moeten alle belangen tegen elkaar worden afgewogen. Als een der bewoners stelt dat hij wateroverlast zal ondervinden, moet dit worden meegenomen bij de vaststelling van het bestemmingsplan. Niet dat de raad de bewoner moet volgen. In dit geval wordt echter niet gezien op bestaande wateroverlast. Het bestemmingsplan kent niet zodanige ontwikkelingen dat voor toekomstige wateroverlast moet worden gevreesd. En dat het waterschap in 2019 het grondwaterpeil zal verhogen, is toekomstmuziek dat nog niet hoeft te worden beschouwd bij een vaststelling van het bestemmingsplan op 16 februari 2017.

Feiten

Bij besluit van 16 februari 2017 heeft de raad van de gemeente Goes het bestemmingsplan “Bebouwde kom Wilhelminadorp” vastgesteld. Het plan voorziet in een planologische regeling voor de kern Wilhelminadorp in de gemeente Goes. Met het plan is beoogd om verouderde bestemmingsplannen te actualiseren en gelijktijdig te digitaliseren. Een inwoner van Wilhelmina komt in beroep. [appellant], die woont op het perceel [locatie] in Wilhelminadorp, vreest voor wateroverlast. [appellant] stelt dat in het plan ten onrechte geen regeling is opgenomen deze tegen te gaan. Hij wijst er in dit verband op dat het waterschap Scheldestromen het voornemen heeft om per 2019 het grondwaterpeil met minimaal 30 cm te verhogen, hetgeen zal leiden tot onaanvaardbare verslechtering van de grondwaterstand bij zijn woning.

Overwegingen

De Afdeling stelt voorop dat met het plan niet hoeft te worden voorzien in een oplossing voor eventuele bestaande wateroverlast. Wel dient de raad zich bij de vaststelling van het plan ervan te verzekeren dat het plan niet leidt tot onaanvaardbare wateroverlast ter plaatse van de naburige percelen. De raad heeft ter zitting verklaard dat het bestaande rioelstelsel, waaronder mede begrepen de in 2017 ter hoogte van het pad ten noorden van de percelen aan de Lindenberghstraat 2-6 aangelegde DIT-riolering en de drainageleiding, voldoende capaciteit heeft om het water af te voeren. De Afdeling ziet zich voor de vraag gesteld of deze waterafvoervoorzieningen, voor zover dit geen uitvoeringsaspecten betreft, voldoende zijn verzekerd in het plan. Voor zover het beroep betrekking heeft op de aanleg van de DIT-riolering en het onderhoud van de drainage, overweegt de Afdeling dat dit uitvoeringsaspecten betreffen, die in deze bestemmingsplanprocedure niet aan de orde kunnen komen. Overigens wijst de Afdeling erop dat het plan de aanleg van de DIT-riolering over de gehele lengte van het pad ten noorden van de percelen aan de Lindenberghstraat 2-6 als ook het onderhoud van de drainageleiding toestaat. Gelet op het voorgaande ziet de Afdeling in hetgeen [appellant] heeft aangevoerd geen aanleiding voor het oordeel dat de raad bij de planvaststelling ten onrechte geen regeling voor de door [appellant] gevreesde onaanvaardbare wateroverlast bij zijn perceel als gevolg van het plan heeft opgenomen. Voor zover [appellant] ervoor vreest dat het waterschap het grondwaterpeil per 2019 zal verhogen, wijst de Afdeling er overigens op dat daartoe ten tijde van de vaststelling van het plan nog geen besluit was genomen. Ter zitting heeft de raad toegelicht dat het waterschap weliswaar het voornemen heeft het streefpeil voor een deel van Wilhelminadorp te verhogen, maar dat de daarbij betrokken partijen vooralsnog niet tot overeenstemming zijn gekomen. De raad heeft verklaard dat om die reden ten tijde van de planvaststelling niet vaststond en nog steeds niet vaststaat of het streefpeil ter plaatse zal worden verhoogd en of dit reeds per 2019 zal gebeuren.

Vindplaats

ABRvS 28 februari 2018, nr. 201702541/1/R2;
ECLI:NL:RVS:2018:707.

Wettelijk kader

Art. 3.1 Wro.

Aantekeningen

Wilhelminadorp ligt op Zuid-Beveland aan het Havenkanaal dat ten zuiden van Wilhelminadorp gelegen Goes verbindt met de Oosterschelde. Een bewoner van de Lindenberghstraat vreest voor wateroverlast, mede omdat het waterschap Scheldestromen in 2019 de grondwaterstand met 30 cm wil verhogen. Nu moet met een bestemmingsplan alle belangen tegen elkaar worden afgewogen, zodat de Afdeling stelt dat de raad bij de vaststelling van het plan verzekerd moet zijn dat het plan niet leidt tot onaanvaardbare wateroverlast. Nu wijst de raad op de riolering en de drainageleiding. Het gaat om een DIT-riool. Een dergelijk riool wordt vooral gebruikt bij overlast met grondwater. En een drainageleiding tracht ook grondwater te verwijderen. De Afdeling stelt dat met deze voorzieningen in ieder geval niet voor nieuwe wateroverlast hoeft worden gevreesd. En of het waterschap in 2019 de grondwaterstand zal verhogen, is toekomstmuziek en daar houdt de Afdeling zich niet mee bezig.

Let op

Dat het waterschap in 2019 het grondwaterpeil wil verhogen, is in 2017 nog niet te voorzien.

Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

48. Eén ruimte kan niet tegelijkertijd omgevingsvergunningplichtig of omgevingsvergunningvrij zijn

Met moet altijd oppassen bij aanbouwen aan het hoofdgebouw. Deze aanbouw is pas omgevingsvergunningvrij, indien de twee ruimten functioneel en bouwkundig van elkaar te scheiden te zijn. Er moet dus tenminste een muur (met een deur) worden gebouwd tussen het hoofdgebouw en de aanbouw. Dat de functies van de verschillende ruimten verschillen, is niet zo'n groot probleem.

Feiten

Bij besluit van 22 april 2016 heeft het college van burgemeester en wethouders van Maasdriel aan [appellant] omgevingsvergunning verleend voor het bouwen van een woning met bijgebouw op het perceel [locatie] te Velddriel. [appellant] wil op het perceel een woning met aanbouw en een losstaand bijgebouw realiseren. Hiertoe heeft hij een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, aanhef en onder a van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht gevraagd. Op de tekening behorende bij de aanvraag, heeft hij aangeduid welke onderdelen volgens hem omgevingsvergunningvrij kunnen worden gerealiseerd. Het college heeft de gevraagde omgevingsvergunning verleend voor het als omgevingsvergunningplichtig aangeduide onderdeel. Volgens hem is het bouwplan in zoverre in overeenstemming met het bestemmingsplan “Kern Velddriel”. Omwonenden komen in beroep en winnen dat bij uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Gelderland van 22 november 2016 in zaken nrs. 16/3396 en 16/5883, die tevens uitspraak heeft gedaan in de hoofdzaak. Daarop gaat de vergunninghouder in hoger beroep.

Overwegingen

Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (4 maart 2015, ECLI:NL:RVS:2015:640), kan de aanvrager om omgevingsvergunning, indien hij delen van een bouwplan buiten de aanvraag wil laten, omdat deze volgens hem vergunningvrij kunnen worden gebouwd, dat primair doen door deze delen niet in een aanvraag

op te nemen. Indien de onderdelen niettemin in de aanvraag zijn opgenomen, dient uit een oogpunt van rechtszekerheid van derden en ter bepaling van wat het oorspronkelijke hoofdgebouw is, uit de aanvraag om omgevingsvergunning onmiskenbaar te blijken voor welke onderdelen van het bouwplan wel en waarvoor geen omgevingsvergunning wordt aangevraagd en wat de oppervlakte is van het bouwplan waarvoor vergunning wordt gevraagd. Op de bouwtekening staat een afzonderlijke plattegrond afgebeeld, waarop onderdelen van het bouwplan zijn gearceerd. Daarbij is vermeld dat deze arcering staat voor "vergunningsvrij". De gearceerde onderdelen betreffen een losstaand bijbehorend bouwwerk achter de woning en de aanbouw aan de zijkant en achterzijde van de woning. Deze aanbouw bestaat blijkens de bouwtekening uit twee ruimten, aangeduid als een bijkeuken en een wasruimte, en uit een deel van de als keuken aangeduide ruimte op de begane grond. De grens tussen het als omgevingsvergunningplichtig aangeduide hoofdgebouw en de als omgevingsvergunningvrij aangeduide aanbouw loopt door deze ruimte heen. De grens tussen het als omgevingsvergunningplichtig aangeduide hoofdgebouw en de door arcering als omgevingsvergunningvrij aangeduide aanbouw loopt door de ruimte heen die op de bouwtekening als keuken is aangeduid. Blijkens de bouwtekening vormt de keuken echter één ruimte, die niet op enige wijze functioneel en bouwkundig is te onderscheiden in twee afzonderlijke onderdelen. Dat het als omgevingsvergunningvrij aangeduide deel van de keuken uit één bouwlaag bestaat, en het als hoofdgebouw aangeduide deel van de keuken uit twee bouwlagen en een kap, maakt niet dat de keuken op de begane grond functioneel en bouwkundig kan worden onderscheiden in twee afzonderlijke onderdelen.

Vindplaats

ABRvS 28 februari 2018, nr. 201609943/1/A1;
ECLI:NL:RVS:2018:699.

Wettelijk kader

Art. 2.1 Wabo.

Aantekeningen

Appellant heeft het helder op de bouwtekeningen aangegeven welke delen volgens hem vergunningsvrij zijn. Maar op een punt heeft hij zich vergist. Het gaat om een ruimte, waarbij gekookt wordt in het deel wat tot het hoofdgebouw behoort, terwijl de bijkeuken en de wasruimte in de aanbouw liggen. Maar omdat het om één ruimte gaat, kan niet worden gesteld dat een deel (de feitelijke keuken) vergunningplichtig is en het ander deel (de bijkeuken, de wasruimte) vergunningsvrij is. Het maakt daarbij niet uit dat de keuken de onderste laag van vele lagen is, terwijl de bijkeuken en de wasruimte een plat dak hebben. Het was anders geweest als de keuken en de bijkeuken annex wasruimte van elkaar gescheiden waren geweest door een muur met een deur. Dan is er geen sprake meer van één ruimte, maar van twee ruimten, waarbij de een vergunningplichtig en de ander vergunningsvrij is. Zoals de rechter het zegt: de twee ruimten moeten functioneel en bouwkundig van elkaar te scheiden te zijn. En dat had met een eenvoudige muur gekund.

Let op

Om een deel van het bouwwerk als omgevingsvergunningsvrij te zijn, moeten ruimten functioneel en bouwkundig van elkaar worden onderscheiden.

Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

49. Horeca wordt ergens anders geconcentreerd; terecht weigering voor zalenverhuur

In een woonwijk is meestal alleen lichte horeca toegestaan, niet middelzware of zware horeca. Die worden geconcentreerd in het centrum van het stadje.

Feiten

Bij een op 20 januari 2016 verzonden besluit heeft het college van burgemeester en wethouders van Nieuwegein geweigerd [appellant] krachtens de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht een vergunning te verlenen om af te wijken van het bestemmingsplan door een pand aan de [locatie] te Nieuwegein te gebruiken voor zalenverhuur. In het bestemmingsplan is zogenoemde lichte horeca in het pand toegelaten. Het college heeft aan zijn weigering om het pand voor zalenverhuur (middelzware horeca) te laten gebruiken ten grondslag gelegd dat dit op deze locatie niet wenselijk is omdat wordt gestreefd naar concentratie van horeca in de binnenstad, Vreeswijk en Oud Jutphaas. Bovendien zal er een tekort aan parkeerplaatsen ontstaan bij het toelasten van de zalenverhuur, en is de zalenverhuur ook vanwege verkeers- en geluidsoverlast ongewenst. In praktijk is deze overlast ook gebleken gezien de meldingen en klachten die zijn binnengekomen toen in het verleden in het pand in strijd met de bestemming middelzware horeca was gevestigd. Het college wijst erop dat het gebruik van het pand voor zalenverhuur ook niet past in de beoogde ruimtelijke ontwikkeling van het gebied naar een woongebied. [appellant] komt in beroep, maar verliest dat bij uitspraak van de rechtbank Midden-Nederland van 16 februari 2017 in zaak nr. 16/3623. Daarop stelt hij hoger beroep in.

Overwegingen

Zoals ook ter zitting door het college is bevestigd, is het beleid van het college nog steeds om horeca te concentreren in de binnenstad, Vreeswijk en Oud Jutphaas. Er is geen aanleiding voor het oordeel dat het college zijn besluit niet mede op dit beleid mag baseren. Er is ook geen aanleiding voor het oordeel dat het college niet de beoogde ruimtelijke ontwikkeling van het gebied heeft kunnen meewegen. Het college heeft kunnen aannemen dat een zwaardere categorie horeca meer gevolgen voor de omgeving zal hebben, en daarom gezien de beoogde toename van het aantal woningen in de omgeving niet gewenst is. Er is geen grond voor het oordeel dat het college op basis van het voorgaande de belangen van [appellant] bij vestiging van de zalenverhuur niet in redelijkheid minder zwaar heeft mogen laten wegen dan de belangen bij het handhaven van de in het bestemmingsplan toegestane horecacategorie voor zijn pand. Of uit een oogpunt van parkeren geen bezwaar bestaat tegen vestiging van de zalenverhuur kan gelet hierop in het midden blijven. Ook hetgeen voor het overige is aangevoerd geeft geen aanleiding voor het oordeel dat de rechtbank niet heeft mogen concluderen dat het college de vergunning in redelijkheid kon weigeren.

Vindplaats

ABRvS 28 februari 2018, nr. 201702638/1/A1;
ECLI:NL:RVS:2018:673.

Wettelijk kader

Art. 2.1 Wabo.

Aantekeningen

Een zalenverhuur is een middelzware horeca en wordt niet geregeld door het bestemmingsplan, dat alleen licht horeca toestaat. Lichte horeca vindt alleen overdag en 's avonds plaats en levert slechts een geringe geluidsbelasting op. Bij lichte horeca is in ieder geval niet het hoofddoel het schenken van alcoholhoudende dranken. Voorbeelden van lichte horeca-activiteiten zijn een automatiek, een broodjeszaak, een croissanterie, een koffiebar, een lunchroom, een tearoom, een traiteur, een ijssalon, maar ook een bistro, een restaurant, een hotel, een snackbar, een cafeteria en een bed & breakfast. Tenslotte behoren de bezorgdiensten tot lichte horeca. Voorbeelden van middelzware horeca zijn een bar, een café, een shoarma/grillroom, een bierhuis, een proeflokaal en zalenverhuur (zonder regulier gebruik van muziek/dans). Deze middelzware horeca-inrichtingen worden geconcentreerd in de binnenstad van Nieuwegein en verder in centrum van Vreeswijk en Oud Jutphaas Nu wil appellant een zalenverhuur in een woongebied en dat wordt terecht door het college geweigerd. Zalenverhuur leidt tot verkeers- en geluidoverlast en tot een tekort van parkeerplaatsen. De Afdeling is het met college eens en vindt dat de individuele belangen minder belangrijk zijn dan de algemene belangen om de horeca te concentreren.

Let op

Lichte horeca kent weinig problemen en mag uitgevoerd worden in een woonwijk. Dat geldt niet voor middelzware en zware horeca-inrichtingen.

Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

50. Kelder voldoet aan Bouwbesluit 2003

Muren moet zo sterk zijn dat zij uitbreidingen kunnen dragen. De adviezen van deskundige constructeurs worden daarmee vertrouwd, zowel door het college als door de rechter, tenzij appellanten kan aantonen dat de deskundige fout zit.

Feiten

Bij besluit van 24 april 2012 heeft het college van burgemeester en wethouders van Hilversum naar aanleiding van de aanvraag van [belanghebbende] voor het vergroten van het woonhuis met een aanbouw en het uitbreiden van een kelder op [locatie 1] te Hilversum omgevingsvergunning verleend voor de activiteiten bouwen en afwijken van het bestemmingsplan. Een omwonende komt in beroep. [appellant] woont op [locatie 2] te Hilversum. [belanghebbende] woont op [locatie 1] te Hilversum. Hun woningen grenzen aan elkaar. Het college heeft [belanghebbende] bij besluit van 14 maart 2011 een omgevingsvergunning verleend voor het realiseren van een kelder op het perceel. Deze omgevingsvergunning is onherroepelijk. In de onderhavige procedure ligt de rechtmatigheid van het besluit van 13 oktober 2016 ter beoordeling voor. Dat besluit is genomen naar aanleiding van de uitspraak van de Afdeling van 31 augustus 2016 waarin het hoger beroep van [appellant] tegen de uitspraak van de rechtbank van 12 november

2015 in zaak nr. 14/7664 gegrond is verklaard. Niet in geschil is dat de aanvraag om omgevingsvergunning is ingediend voor de inwerkingtreding van het Bouwbesluit 2012 op 1 april 2012.

Overwegingen

In het besluit van 24 april 2012, dat in het besluit van 13 oktober 2016 in zoverre in stand is gelaten, heeft het college zich op het standpunt gesteld dat voldoende aannemelijk is gemaakt dat de uitbreiding van de kelder voldoet aan het Bouwbesluit. Ter onderbouwing van dit standpunt en in reactie op diverse memoranda van de door [appellant] ingeschakelde deskundige heeft het college in een brief van 11 april 2016 geconcludeerd dat de toets aan het Bouwbesluit op de juiste wijze is verricht en dat het bouwplan voldoet aan de eisen uit het Bouwbesluit. Daarbij verwijst het onder meer naar een bij die brief gevoegd deskundigenrapporten van CU Engineering alsmede naar een reactie van een gemeentelijke constructeur, de heer Benschop. Hetgeen [appellant] heeft aangevoerd, geeft geen aanleiding voor het oordeel dat het college zich ten onrechte op het standpunt heeft gesteld dat de aanvraag en de daarbij verstrekte gegevens aannemelijk maken dat de uitbreiding van de kelder voldoet aan het Bouwbesluit. Daarbij is van belang dat de stelling van [appellant] dat de uitbreiding van de kelder niet voldoet aan het Bouwbesluit voor een belangrijk deel is gebaseerd op de stelling dat de uitbreiding zijn sterkte mede ontleend aan de bestaande muur van de kelder en dat deze muur ten onrechte niet is voorzien van een wapeningsnet. Het college heeft ter zitting van de Afdeling verklaard dat inderdaad is geconstateerd dat de muur van de kelder niet was voorzien van een wapeningsnet. Volgens het college is dat gebrek hersteld, omdat [belanghebbende] voor de ongewapende wand een voorzetmuur heeft geplaatst met daarachter een wapeningsnet, waarna de ruimte tussen de voorzetmuur en de ongewapende kelderwand is volgestort met beton. Volgens het college is de aangepaste kelderwand stevig genoeg om de uitbreiding mede te dragen.

Vindplaats

ABRvS 7 maart 2018, nr. 201608725/1/A1;
ECLI:NL:RVS:2018:743.

Wettelijk kader

Art. 2.1 Wabo.

Aantekeningen

Een omgevingsvergunning voor bouwen moet voldoen aan het Bouwbesluit (toentertijd uit 2003, nu uit 2012), de gemeentelijke bouwverordening, het bestemmingsplan en de eisen van welstand. Hier is in geding of de uitbreiding van een kelder wel voldoet aan het Bouwbesluit 2003. Met name gaat het om de sterkte van een bestaande muur van de kelder, die zo sterk moet zijn dat zij de uitbreiding van de kelder kan dragen. Diverse deskundigen, zowel van CU Engineering alsook de gemeentelijke constructeur, hebben zich hierover uitgesproken. Zij zijn allen van mening dat de muur van de kelder de toets aan het Bouwbesluit 2003 kan doorstaan. De achtergrond hiervan is dat de oorspronkelijke muur is versterkt door een voorzetmuur met daarachter een wapeningsnet, welke ruimte volgestort is met beton. Daarmee is de muur sterk genoeg om de uitbreiding mede te dragen. De Afdeling deelt dit standpunt van het gemeentebestuur en verklaart het beroep ongegrond.

Let op

Het Bouwbesluit is voer voor architecten en constructeurs.

Algemene wet bestuursrecht

51. Tanken in jachthaven zonder toezicht is in strijd met Activiteitenbesluit en -regeling

Een onbemand tankstation voor vaartuigen levert problemen voor de waterkwaliteit op bij morsingen of andere incidenten. Daarop moet tankhouder of zijn personeel lijfelijk aanwezig zijn bij het tanken.

Feiten

Bij besluit van 17 augustus 2015 heeft het college van burgemeester en wethouders van Naarden, rechtsvoorganger van het college van burgemeester en wethouders van Gooise Meren, [appellante] een last onder dwangsom opgelegd in verband met de gestelde overtreding van onder meer artikel 4.79 van het Activiteitenbesluit milieubeheer, gelezen in samenhang met artikel 4.86, tweede lid, van de Activiteitenregeling milieubeheer. [appellante] exploiteert een jachthaven op het perceel te [plaats]. Op het perceel is een tankstation voor het afleveren van brandstof voor pleziervaartuigen aanwezig. Ten tijde van het besluit bestond het tankstation uit twee afleverzuilen en een betaalautomaat en was het onbemand. Wanneer de jachthaven geopend was kon ten behoeve van het bijtanken van een vaartuig onbediend gebruik worden gemaakt van de afleverzuil door een klant. Het havenkantoor ligt op een afstand van ongeveer 55 m van het tankstation. Vanuit het havenkantoor bestaat zicht op het tankstation. Verder waren bij de balie in het havenkantoor op de eerste verdieping twee beeldschermen aanwezig, waarop het tankstation via camerabeelden was te zien. Betrokkene gaat in beroep, maar verliest dat bij de uitspraak van de rechtbank Midden-Nederland van 24 februari 2017 in zaak nr. 16/1464. Daarop stelt hij hoger beroep in.

Overwegingen

Zoals de rechtbank terecht heeft overwogen, volgt uit artikel 4.86, tweede lid, van de Activiteitenregeling niet alleen dat het afleveren van vloeibare brandstoffen aan vaartuigen door of onder direct toezicht van deskundig personeel dient plaats te vinden, maar ook dat dit personeel direct dient te kunnen ingrijpen bij morsingen, incidenten en calamiteiten. De Afdeling is van oordeel dat uit het vereiste dat het personeel dat direct toezicht houdt direct kan ingrijpen bij morsingen, incidenten en calamiteiten, voortvloeit dat dit personeel lijfelijk aanwezig dient te zijn in de directe nabijheid van het afleveren van de vloeibare brandstoffen. Anders dan [appellante] ter zitting heeft aangevoerd, leidt deze uitleg er naar het oordeel van de Afdeling niet toe dat de mogelijkheid die de bepaling biedt om klanten zelf te laten tanken, betekenisloos wordt. Zoals het college naar voren heeft gebracht, laat de bepaling toe dat verschillende afleverzuilen in gebruik zijn onder toezicht van één deskundig personeelslid. Nu de verplichting van lijfelijke aanwezigheid besloten ligt in artikel 4.86, tweede lid, van de Activiteitenregeling, kan hetgeen [appellante] verder naar voren heeft gebracht over de belangen die daarbij in geding zijn niet aan die verplichting afdoen. Dit betekent dat niet aan artikel 4.86, tweede lid, kan worden voldaan door daartoe uitsluitend via camerabeelden of anderszins toezicht te houden in een gebouw op een afstand van 55 m van die activiteit, zoals in het geval van [appellante] ten tijde

van het besluit. De rechtbank is dan ook terecht tot de conclusie gekomen dat [appellante] deze bepaling heeft overtreden en dat het college bevoegd was om daartegen handhavend op te treden.

Vindplaats

ABRvS 7 maart 2018, nr: 201702846/1/A1;
ECLI:NL:RVS:2018:744.

Wettelijk kader

Art. 5:1 Awb.

Aantekeningen

Artikel 4.86, lid 2, van de Activiteitenregeling luidt: "Het afleveren van vloeibare brandstoffen aan vaartuigen en het vullen van opslagtanks vindt uitsluitend plaats door of onder direct toezicht van deskundig personeel (...) en dat direct kan ingrijpen bij morsingen, incidenten en calamiteiten." Artikel 4.79 Activiteitenbesluit geeft een grondslag voor deze ministeriële regeling. Een onbemand tankstation voor pleziervaartuigen, aangevuld met een toezicht met camera's vanuit een verderop (op 55 meter) liggend kantoor, is dan ook niet toegestaan; het personeel moet lijfelijk aanwezig zijn ingeval er getankt wordt. Nu dat niet het geval is, is er sprake van een overtreding, waartegen terecht een last onder dwangsom wordt opgelegd.

Let op

Een onbemand tankstation voor pleziervaartuigen is niet mogelijk.

Algemene wet bestuursrecht

52. Aanvrager is belanghebbende tenzij de aanvraag niet kan worden gerealiseerd

Een aanvrager is meestal een belanghebbende en kan in beroep komen als de aanvraag geweigerd wordt. Maar de Afdeling hanteert wel een uitzondering.

Feiten

Bij besluit van 19 februari 2016 heeft het college van burgemeester en wethouders van Staphorst de aanvraag van [appellant sub 2] om een bouwvergunning voor het bouwen van een machineloods/garage op het perceel [locatie] te Staphorst afgewezen. [appellant sub 2] is eigenaar van het perceel. Op 6 juli 2006 heeft hij bij het college een aanvraag ingediend om een bouwvergunning voor het bouwen van een machineloods/garage op het perceel ter vervanging van een bestaande machineloods/garage. [appellant sub 2] heeft op het aanvraagformulier vermeld dat de machineloods/garage zal worden gebruikt voor de stalling van auto's en machines, voor de opslag van hooi en stro en als berging. De afgewezen komt in beroep en wint dat bij uitspraak van de rechtbank Overijssel van 11 januari 2017 in zaak nr. 16/2168. Daarop stelt het college van burgemeester en wethouders van Staphorst hoger beroep in.

Overwegingen

De Afdeling volgt niet het standpunt van het college dat de rechtbank niet heeft onderkend dat [appellant sub 2] geen belanghebbende is bij een beslissing op zijn bouw aanvraag van 6 juli 2006. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling, bijvoorbeeld de uitspraak van 28 oktober 2009, ECLI:NL:RVS:2009:BK1349, volgt

dat de aanvrager om een bouwvergunning voor het bouwen van een bouwwerk in beginsel wordt verondersteld belanghebbende te zijn bij een beslissing op de door hem ingediende aanvraag. Zoals de Afdeling heeft overwogen in de uitspraak van 26 juli 2017, ECLI:NL:RVS:2017:2002, is dit anders indien aannemelijk is gemaakt dat het bouwplan niet kan worden verwezenlijkt. De rechtbank heeft terecht geoordeeld dat die situatie zich hier niet voordoet, nu [appellant sub 2] eigenaar is van het perceel en niet is gebleken van belemmeringen om de aangevraagde machineloods/garage te bouwen. Voor het standpunt van het college dat [appellant sub 2] beoogt een stal te bouwen in plaats van een machineloods/garage vormen de bouwaanvraag van 6 juli 2006 en de bijbehorende bouwtekeningen geen aanknopingspunten. Hieruit volgt dat het bezwaar van [appellant sub 2] was gericht tegen een besluit in de zin van artikel 1:3, eerste lid, van de Awb. De rechtbank heeft daarom terecht geoordeeld dat het college het bezwaar ten onrechte niet-ontvankelijk heeft verklaard en terecht het besluit van 21 juli 2016 vernietigd en het besluit van 19 februari 2016 herroepen. Het betoog faalt.

Vindplaats

ABRvS 7 maart 2018, nr. 201701470/1/A1;
ECLI:NL:RVS:2018:761.

Wettelijk kader

Art. 2.1 Wabo. Art. 1:2 Awb.

Aantekeningen

De Afdeling is duidelijk: de aanvrager is in beginsel belanghebbende en kan dus bij een weigering van de aanvraag in beroep komen. Dat is vaste jurisprudentie. De Afdeling wijst op een uitspraak van 8,5 jaar geleden (ABRvS 28 oktober 2009, nr. 200807965/1/H1; ECLI:NL:RVS:2009:BK1349). In beginsel, want er zijn uitzonderingen denkbaar. Die doet zich voor, als de aanvraag niet kan worden gerealiseerd. Voor deze uitzondering verwijst de Afdeling naar ABRvS 26 juli 2017, nr. 201603629/1/A1; ECLI:NL:RVS:2017:2002. In deze uitspraak overwoog de Afdeling: "Dit is anders indien aannemelijk is gemaakt dat het bouwplan niet kan worden verwezenlijkt. Die situatie doet zich in dit geval voor, nu de aanvrager geen eigenaar is van de grond waarop de aanvraag betrekking heeft en de eigenaar van de grond zich tegen bebouwing daarvan verzet." Dat geldt in zijn algemeen als er privaatrechtelijke belemmeringen zijn. Zo kan de buurman wel aanvragen dat hij op mijn grond mag bouwen, maar deze aanvraag zal nooit gerealiseerd worden zolang ik geen toestemming geef om dat te doen. En omdat deze aanvraag niet verwezenlijkt kan worden, heeft de buurman geen beroepsrecht, omdat hij geen belanghebbende is.

Let op

De aanvrager is vrijwel altijd belanghebbende.

Natuurbeschermingswet

53. 1% mortaliteit is een goede norm voor windturbines

Voor sommigen is iedere vogel die gedood wordt door windturbines een teveel, maar in de praktijk wordt een norm gehanteerd dat 1% van een bepaalde vogelsoort mag worden gedood door de windturbines.

Feiten

Bij besluit van 17 november 2016 heeft het college van gedeputeerde staten van Gelderland aan Windpark Den Tol Exploitatie B.V. krachtens artikel 19d van de Natuurbeschermingswet 1998 vergunning verleend voor het aanleggen en in werking hebben van een windmolenpark met 9 windmolens in Netterden, gemeente Oude IJsselstreek. De verleende vergunning ziet op het aanleggen en in werking hebben van een windmolenpark met 9 windturbines ten oosten van het dorp Netterden en ten noorden van het Natura 2000-gebied Unterer Niederrhein in Duitsland, waarvan het deelgebied De Hetter het dichtstbij op ongeveer 265 meter van de meest zuidelijke turbine ligt, direct ten zuiden van de Nederlands-Duitse grens. Het college heeft de gevraagde vergunning verleend omdat zij zich er op grond van de passende beoordeling van verzekerd acht dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet worden aangetast. NABU Naturschutzstation Niederrhein e.V., gevestigd te Kleef (Duitsland) en de Stichting TegenWind(molens) Netterden en omstreken komen in beroep.

Overwegingen

Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (uitspraak van 1 april 2009, ECLI:NL:RVS:2009:BH9250), kan het mortaliteitscriterium van 1% gehanteerd worden als uitgangspunt om te bepalen of de te verwachten aantallen vogelslachtoffers door de windturbines de natuurlijke kenmerken van het betrokken Natura 2000-gebied aantasten of een verstorend effect kunnen hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Zoals eveneens in die uitspraak is overwogen kan de omstandigheid dat het gaat om een kleine populatie van een soort, niet tot een ander oordeel leiden, nu het criterium in een percentage van de totale te verwachten sterfte van die soort in de desbetreffende gebieden is geformuleerd. Ten aanzien van de door Tegenwind en NABU genoemde soorten grutto, tureluur, wulp en Kievit die in een ongunstige staat van instandhouding verkeren, overweegt de Afdeling dat uit de door hen genoemde uitspraken van het Hof niet volgt dat het 1% mortaliteit-criterium niet mag worden toegepast op soorten die reeds in een ongunstige staat van instandhouding verkeren. Voor zover NABU heeft gewezen op de in de Contra-expertise Alterra genoemde studies waarin onzekerheden in de toepassing van het 1% mortaliteit-criterium zijn beschreven, overweegt de Afdeling dat daarover in die contra expertise is uiteengezet dat in de passende beoordeling met die onzekerheden rekening wordt gehouden door uit te gaan van een worst case scenario. In de Contra-expertise Alterra is er in dat verband voorts op gewezen dat in de berekeningen van het aantal aanvaringsslachtoffers is uitgegaan van een windpark met 10 windturbines, maar dat de aanvraag en de op grond daarvan verleende vergunning ziet op een windpark met 9 windturbines, waarbij de in de berekeningen in aanmerking genomen meest zuidoostelijke turbine, die het dichtstbij het Natura 2000-gebied zou komen te staan, niet is aangevraagd. NABU heeft niet gemotiveerd betwist dat daarmee niet is uitgegaan van een worst case scenario.

Vindplaats

ABRvS 14 maart 2018, nr. 201609994/1/R2;
ECLI:NL:RVS:2018:794.

Wettelijk kader

Art. 19d Nb-wet.

Aantekeningen

Windturbines leiden tot slachtoffers onder vogels. Sinds 2009 wordt daarvoor een norm gehanteerd, die inhoudt dat 1% van een vogelsoort per jaar mag overlijden. Dus komen er jaarlijks 2000 vogels van een bepaald soort langs, dan mogen er 20 worden gedood door de windturbines. Zijn er echter 100 vogels van een bepaald soort dan mag er 1 vogel worden gedood door de windturbines. Zijn er minder dan 100 vogels van een bepaald soort (bijvoorbeeld 20), dan mag 0,2 vogel worden gedood, dat wil zeggen dat er eens in de vijf jaar een vogel van dit soort wordt gedood. Het doet dus niet ter zake dat er een kleine populatie is, omdat toch met een percentage wordt gerekend. Ook maakt het niet uit of een populatie in ongunstige staat van instandhouding verkeert, ook hier weer omdat met een percentage wordt gerekend. Nu valt een van de appellanten deze norm aan door te wijzen op een rapport van Alterra. De Afdeling stelt echter dat de rapporten, ook die van Alterra, uitgaan van de worst case scenario. En dat is ook nodig wanneer men zekerheid verlangt. En nu ten opzichte van de oude situatie een turbine is geschrapt en wel degene die het dichtst bij de Natura 2000-gebied stond, vindt men geen aanleiding om de norm te wijzigen.

Let op

Wanneer rapporten stellen dat voldaan wordt aan de 1% mortaliteitsnorm, gaat men daarbij uit van het worst case scenario.

Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

54. Voorgrondbelasting is veel te hoog om agrarische woning om te zetten in plattelandswoning

De voorgrondbelasting is de geurhinder van een nabijgelegen veehouderij. Deze is zo hoog dat het college van het gebruik van een agrarische woning als burgerwoning geen permante zaak wil maken.

Feiten

Bij besluit van 30 november 2015 heeft het college van burgemeester en wethouders van Meierijstad, voorheen Sint-Oedenrode, de door [appellant] aangevraagde omgevingsvergunning voor de omzetting van een agrarische woning naar een plattelandswoning aan de [locatie 1] te Sint-Oedenrode geweigerd. [appellant] heeft de woning aan de [locatie 1] te Sint-Oedenrode in eigendom. Bij de woning ligt een agrarisch bedrijf. [appellant] woont sinds 1991 in de woning zonder dat er een relatie is tussen de woning en het agrarisch bedrijf. De voorgrondbelasting ter plaatse van de woning van [appellant] bedraagt 31,6 Ou/m³. Deze geurbelasting wordt veroorzaakt door de veehouderij aan de [locatie 2]. Dit is tussen partijen niet in geschil. Het college heeft geweigerd aan [appellant] een omgevingsvergunning te verlenen als bedoeld in artikel 2.12, eerste lid, aanhef en onder a, onder 1°, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht voor het gebruik van de woning als plattelandswoning. Het college heeft zich daarbij op het standpunt gesteld dat ter plaatse geen verantwoord woon- en leefklimaat aanwezig is, zodat niet wordt voldaan aan de voorwaarden in het bestemmingsplan om medewerking te verlenen. Volgens [appellant] is ter plaatse wel een goed woon- en leefklimaat aanwezig. Betrokkene komt in beroep.

Overwegingen

[appellant] mag de agrarische bedrijfswoning aan de [locatie 1] op grond van persoonsgebonden overgangsrecht blijven gebruiken als burgerwoning. Indien het college medewerking verleent aan de aanvraag van [appellant], is gebruik van de woning niet langer beperkt tot [appellant]. In het kader van de toetsing van de aanvraag van [appellant] heeft het college het woon- en leefklimaat ter plaatse van de woning onderzocht. Bij de beoordeling van het woon- en leefklimaat gaat het college uit van de grenswaarden van maximaal 10 OuE/m³ ten aanzien van de voorgrondbelasting en maximaal 20 OuE/m³ ten aanzien van de achtergrondbelasting. Het college heeft deze grenswaarden gebaseerd op de bij besluit van 25 juni 2009 door de raad van de gemeente Sint-Oedenrode vastgestelde Verordening geurhinder en veehouderij en de bijbehorende gebiedsvisie, alsmede op informatie van de GGD en provinciaal beleid. Voor de voorgrondbelasting is het agrarisch bedrijf, gelegen aan de [locatie 2] op een afstand van meer dan 50 m van de woning van [appellant], bepalend. De voorgrondbelasting bedraagt 31,6 Ou/m³. Voorts is er sprake van een achtergrondbelasting van 20 tot 28 Ou/m³. Aangezien de door het college gehanteerde grenswaarde van maximaal 10 OuE/m³ ten aanzien van de voorgrondbelasting ruimschoots wordt overschreden, is volgens het college ter plaatse geen verantwoord woon- en leefklimaat aanwezig, zodat niet is voldaan aan het bepaalde in artikel 3, lid 3.5.3, aanhef en onder d, van de planregels. Om die reden is het college niet bereid een omgevingsvergunning te verlenen voor het gebruik van de woning als plattelandswoning.

Vindplaats

ABRvS 14 maart 2018, nr. 201701922/1/A1;
ECLI:NL:RVS:2018:820.

Wettelijk kader

Art. 2.1 Wabo.

Aantekeningen

Een appellant wil dat een agrarische woning, die hij op grond van een persoonsgebonden overgangsrecht gebruikt als burgerwoning, wordt omgezet in een plattelandswoning. Dat wordt echter geweigerd door het college van burgemeester en wethouders, reden voor appellant om in beroep te gaan. Indien het college medewerking had verleend aan de aanvraag van [appellant], is het gebruik van de woning als burgerwoning niet langer beperkt tot [appellant], maar kan eenieder deze woning als burgerwoning gebruiken. Het college weigert omdat niet voldaan kan worden aan een goed woon- en leefklimaat. Met name de geurhinder speelt daarmee parten. Onderscheid wordt gemaakt tussen de voorgrondbelasting en de achtergrondbelasting. De voorgrondbelasting is de geurhinder van de nabijgelegen veehouderij. Het gaat daarbij om één veehouderij en wel degene die de meeste geurhinder geeft aan de woning. De achtergrondbelasting is de totale geurbelasting van alle veehouderijen in de omgeving van de woning. De voorgrondbelasting mag niet te groot zijn en wordt door B&W van Meierijstad gelegd op 10 Ou/m³. Feitelijk wordt een geurbelasting ervaren van 31,6 Ou/m³ en daarmee wordt de gestelde norm drastisch overschreden. Het college wil geen permanente zaak maken van zoveel geurhinder en weigert dan ook de omgevingsvergunning voor plattelandswoning. De Afdeling is het met het college eens.

Let op

Een plattelandswoning wil zeggen dat er permanent een agrarische woning wordt gebruikt als burgerwoning.

Keur Waterschap

55. Wateroverlast op perceel van eiser is aan vernatting te danken, niet aan afvoer van het perceel van de golfclub

De buurman van een golfclub meent dat het wateroverlast van zijn perceel te danken is aan een slecht afvoer van het perceel van de golfclub. Maar dat blijkt niet de reden te zijn.

Feiten

Op 19 april 2012 heeft het dagelijks bestuur van het Waterschap De Dommel vergunninghouder een watervergunning verleend, als bedoeld in artikel 3.1 van de Keur Waterschap De Dommel 2009, voor het verrichten van handelingen in een watersysteem. De vergunning heeft betrekking op het aanleggen van 15 dammen met duikers in oppervlaktewaterlichamen. De vergunning houdt verband met de uitbreiding van Golfclub De Dommel. Vergunninghouder heeft de werkzaamheden niet geheel overeenkomstig de verleende watervergunning uitgevoerd. Bij besluit van 16 april 2015 heeft het dagelijks bestuur eisers verzoek tot handhaving, strekkende tot de aanleg van de duikers voor de uitbreiding van Golfclub De Dommel overeenkomstig de verleende vergunning, toegewezen. In verband hiermee heeft verweerder vergunninghouder aangeschreven en bepaald dat hij de duiker op locatie 1 van de bijgevoegde kaart moet verlagen tot onderkant duiker, bovenkant waterbodem (3,87 m+NAP), de "kop" in de nieuw gegraven watergang moet verwijderen en die watergang moet onderhouden vóór 22 mei 2015. Vóór die datum moet ook een aanvraag worden ingediend om de situatie te legaliseren. Het waterschap heeft, na een hydrologische toetsing van een ter legalisering ingediende aanvraag, het primaire besluit ingetrokken en een besluit tot afwijzing van het verzoek om handhaving genomen. Eiser komt in beroep. Eiser stelt wateroverlast te hebben op het weiland.

Overwegingen

Op vraag 3 heeft de StAB geantwoord dat de slechte ontwatering van eisers perceel mogelijk de oorzaak is van de vernatting ervan. Eiser zou dit kunnen verbeteren door zijn perceel te draineren. Ook zou de erfsloot, die twee percelen van eiser scheidt, beter door hem kunnen worden onderhouden. Omdat tussen eiser en vergunninghouder steeds discussie ontstaat over het onderhoud van watergang A, zou het wenselijk zijn om dit onderhoud te formaliseren in een overeenkomst, waarbij bijvoorbeeld vast momenten voor onderhoud worden vastgelegd. De StAB plaatst hierbij de kanttekening dat het onderhoud van watergang A alleen nuttig is, als ook de watergangen waar deze watergang via duiker 14 op uitmondt en de (aansluiting op de) hoofdwatergang door het waterschap goed worden onderhouden. Uit het advies van de StAB kan worden opgemaakt dat watergang B niet nodig is om het van de golfbaan afkomstige water op afdoende wijze af te voeren. De rechtbank leidt hieruit af dat de onderhoudstoestand van watergang B niet bepalend is voor een toereikende waterhuishouding. Er bestond voor verweerder dan ook geen noodzaak om, bij een eventuele constatering dat watergang B niet voldoende is onderhouden, handhavend op te treden. De rechtbank leidt uit het advies van de StAB af dat watergang B en duiker 8 niet noodzakelijk zijn voor een toereikende afwatering van de golfbaan en

het perceel van eiser. Omdat niet aannemelijk is geworden dat het achterwege laten van de aanleg van duiker 8 een nadelige invloed heeft op het watersysteem, is evenmin sprake van een schending van de zorgplicht in artikel 1.3, tweede lid, van de Keur. De rechtbank ziet, in wat eiser in beroep en in reactie op het verslag van de StAB heeft aangevoerd, geen aanleiding voor de conclusie dat verweerder handhavend had moeten optreden.

Vindplaats

Rb. Oost-Brabant 9 maart 2018, nr. SHE 16/270;
ECLI:NL:RBOBR:2018:1060.

Wettelijk kader

Art. 3.1 Keur Waterschap De Dommel 2009.

Aantekeningen

De buurman van een golfclub heeft last van wateroverlast op zijn weilanden en verwijt dat aan de golfclub die te weinig duikers heeft aangelegd. Daarom doet hij een verzoek om handhaving aan het Dagelijks Bestuur van het Waterschap De Dommel. Deze gaat in op het verzoek en schrijft de golfclub aan dat ze de duikers moeten verlagen, zodat daar meer water doorgaat, belemmeringen in de nieuwe watergangen moet wegnemen en de watergangen moet onderhouden. Twee maanden later wordt het besluit tot handhaving ingetrokken en vervangen door een besluit tot afwijzing van het verzoek. Daarop gaat eisers in beroep. De rechtbank huurt echter de Stab in en vraagt hem drie dingen:

- Zijn de watergangen A en B aan te merken als c-watergangen?
- Is de wateroverlast op het perceel van eiser ontstaan door de aanleg van de golfbaan?
- Hoe kan het probleem worden opgelost?

De rechtbank komt op grond van deze deskundige dat de buurman watergang A slecht onderhoudt en dat de reden is van wateroverlast. Bovendien kan hij zijn perceel nog draineren. Daarmee zegt de deskundige ook dat de wateroverlast niet te wijten is aan de golfclub, maar aan eisers zelf. Het beroep is dan ook ongegrond.

Let op

Voordat men de buurman iets verwijt, dient men wel alle maatregelen te nemen om wateroverlast op zijn perceel te verminderen of te voorkomen.

OMGEVINGSRECHTSPRAAK KORT

22. *Terecht agrarische gronden als overloopgebied.*
ABRvS, 21 februari 2018, nr. 201702159/1/A1;
ECLI:NL:RVS:2018:582.
23. *Ten onrechte geluidsoverlast genegeerd bij splitsen van woning in kamerverhuur.*
ABRvS, 28 februari 2018, nr. 201701003/1/A1;
ECLI:NL:RVS:2018:696;
24. *Gaswinning is niet MER-plichtig nu van Nm³ in plaats van Sm³ kan worden uitgegaan.*
ABRvS, 7 maart 2018, nr. 201700806/1/A1;
ECLI:NL:RVS:2018:758.

25. *Geluidgrenswaarden behoorlijk overschreden: terecht invordering dwangsom.*
ABRvS, 7 maart 2018, nr. 201602043/1/A1;
ECLI:NL:RVS:2018:749.
26. *Fosfaat toevoegen aan water heeft geen significante gevolgen voor Natura 2000-gebied.*
ABRvS, 14 maart 2018, nr. 201606556/1/R2;
ECLI:NL:RVS:2018:832.
27. *Teveel geluidhinder van marktdagen op zondag.*
ABRvS, 14 maart 2018, nr. 201609814/1/A1;
ECLI:NL:RVS:2018:822.

AGENDA

Netwerkborrel: Welke vaardigheden heb jij nodig voor de Omgevingswet?

Na een succesvolle netwerkborrel vorig jaar, organiseren we ook dit jaar weer een netwerkborrel. Deze bijeenkomst, georganiseerd door Jong Leefomgeving, VVM Jong en PBL Young, staat in het teken van netwerken én de Omgevingswet. De bijeenkomst vindt plaats op donderdag 24 mei 2018 vanaf 18 uur in Den Haag.

De avond begint met een korte introductie over het wat en waarom van de Omgevingswet. Wat betekent het werken in de geest van de Omgevingswet? Daarna gaan we aan de slag met jouw vaardigheden. Welke skills kunnen jonge professionals inzetten om te werken met de wet? Als deelnemer krijg je iets mee waar je meteen mee aan de slag kan! Immers, werken in de geest van de Omgevingswet kan morgen al.

Bron: vvm.info, 30 maart 2018.

Wabo & omgevingsvergunning PLUS

Redactie

Ing. Jos Dolstra (senior adviseur MWH)

De praktijkartikelen staan onder redactie van:
Mw. mr. J. Bazelmans (juridisch adviseur, docent en tekstschrijver, ECORECHT)

Mw. mr. drs. M. Woestenenk (advocaat Woestenenk Legal)

De Jurisprudentie staat onder redactie van:
Mr. drs. D. van der Meijden (zelfstandig adviseur)

Redactiesecretariaat

Mevrouw M.S. Duiker, maureen.duiker@woltersklower.com

Uitgever

Jan Wessel Ham, jan-wessel.ham@woltersklower.com

Citeerwijze

Wabo & omgevingsvergunning jaar/publicatienummer, paragraafnummer
Bijvoorbeeld: Wabo & omgevingsvergunning 2018/12, par. 3.4

Verschijning

12 maal per jaar.

Abonnementen

Raadpleeg voor de abonnementsmogelijkheden en de bijbehorende prijzen: www.woltersklower.nl/shop.

Klantenservice

Onze klantenservice kunt u bereiken via: www.woltersklower.nl/klantenservice

Aanvullende informatie

Een uitgave van Wolters Kluwer Nederland B.V. Deze nieuwsbrief bevat praktische en juridische informatie over vergunningverlening, toezicht en handhaving. Kijk voor actuele prijsinformatie in de shop op onze site: <http://www.woltersklower.nl/shop/>

Auteursrecht

Alle rechten in deze uitgave zijn voorbehouden aan Wolters Kluwer Nederland B.V. Niets uit deze uitgave mag worden vervoerdigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Wolters Kluwer. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van art. 16h t/m 16m Auteurswet jo. Besluit van 27 november 2002, Stb. 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3051, 2130 KB).

Disclaimer

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en Wolters Kluwer geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor gevolgen hiervan.

Algemene voorwaarden en privacy statement

Op alle aanbiedingen en overeenkomsten van Wolters Kluwer Nederland B.V. zijn van toepassing de Algemene Voorwaarden van Wolters Kluwer Nederland B.V. U kunt deze raadplegen via: www.woltersklower.nl/algemene-voorwaarden.

Wolters Kluwer legt de gegevens van abonnees vast voor de uitvoering van de overeenkomst. Wolters Kluwer kan daarbij gebruik maken van diensten van derden. Het privacybeleid van Wolters Kluwer met betrekking tot persoonsgegevens is raadpleegbaar via: www.woltersklower.nl/privacy-cookies.

Standaardpublicatievoorwaarden

Op iedere inzending van een bijdrage of informatie zijn van toepassing de Standaardpublicatievoorwaarden van Wolters Kluwer Nederland BV, gedeponeerd ter griffie van de Rechtbank Amsterdam onder nr. 121/2004. De Standaardpublicatievoorwaarden kunt u raadplegen via: www.woltersklower.nl/algemene-voorwaarden.

ISSN 073-5053

www.woltersklower.nl

NP/WABOOGV-M18004

